

ΠΑΝΔΩΝΙΔΙΑ

ΕΤΟΣ Δ
31 ΜΑΡΤΙΟΥ 1904

ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ ΡΟΪΔΟΥ *

Κυρίαι καὶ κύριοι,

Δὲν πρόκειται νὰ σᾶς διηγηθῶ τὴν βιογραφίαν τοῦ Ἐμμανουὴλ Ροΐδου, ἢ ὅποια ἀλλώς τε δὲν θὰ ἐπαρουσίαζε καὶ πολὺ ἐνδιαφέρον, διότι, οὔτε τὸν βόρειον πόλον ἔξερεύνησε βέβαια ὁ συγγραφεὺς τῆς «Παπίσσης Ἰωάννας», οὔτε νικηφόρος στρατηγὸς ἡτο, οὔτε πρέσβυς ἔχοημάτισεν, οὔτε κανὸν ὑπονοργός, ἀλλὰ μόνον ἔφορος τῆς Εθνικῆς Βιβλιοθήκης, ἀφότου εἶχε τὸ ἀτύχημα νὰ χάσῃ τὴν περιόδουν του καὶ νὰ μὴν εἰμιπορῇ πλέον νὰ ξῆ ὡς ἴδιωτης. Δὲν πρόκειται οὔτε νὰ σᾶς διασκεδάσω μὲ τάνεκδοτα τοῦ εὐφυεστάτου ἀνδρός, γνωστὰ καὶ ἵσως πρόσφατα εἰς τὴν μνήμην σας, διότι πολλὰ ἔδημοσίευσαν κ' ἐσχάτως αἱ ἐφημερίδες ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ θανάτου του οὔτε ἀκόμη νὰ σᾶς ἐκθέσω τὰς ἀναμνήσεις τῆς προσωπικῆς μού μετὰ τοῦ Ροΐδου γνωριμίας.

Οὐχ ἀπόψε θὰ σᾶς διμιήσω ἀπλῶς περὶ τοῦ ἔργου του, θὰ σᾶς παρουσιάσω τὴν μορφὴν τοῦ συγγραφέως. «Οσον διὰ τὴν μορφὴν τοῦ ἀνθρώπου, θάρκεσθω νὰ σᾶς δεῖξω δύοτεῖς εἰκόνας, αἱ ὅποιαι εἶνε εὐγλωττέραι βέβαιαι ἀπὸ κάθε ἀνάλυσιν καὶ περιγραφήν. Ὁσοι ἐγνωρίσατε μόνον γέροντα τὸν Ροΐδην, θὰ τὸν ἀναγνωρίσετε εἰς τὴν πιστὴν αὐτὴν εἰκόνα, τὴν ὅποιαν ἔχάραξε μὲ ἀγάπην ὁ κ. Φωκᾶς. Ἀν δέλετε νὰ τὸν ἰδῆτε νέον, ἀνθρώπον τοῦ κόσμου καὶ τῶν σαλόνιων, τῶν κέγτρων καὶ τῶν διασκεδάσεων, θίσιν ἡ παλαιὰ φωτογραφία, τὴν ὅποιαν

ἔδημοσίευσαν τὰ «Παναθήναια» τῆς 15 Νοεμβρίου. Καὶ ἂν ἔχετε περιέργειαν νὰ ἰδῆτε πῶς ἥτο καὶ κατὰ τὴν παιδικήν του ἡλικίαν, ἰδοὺ ἀντίγραφον παλαιᾶς εἰκόνος, ἔργου Ρωμαίου ζωγράφου, παρεπιδήμου εἰς τὴν Γένουν, ὅπου, ὡς γνωστόν, διέρρευσαν τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ Ροΐδου. Τὸ πολύτιμον αὐτὸ δοκούμεντο, τὸ δποτοῖον ὀφείλομεν εἰς εὐγενῆ ἀνακοίνωσιν τοῦ κ. Ἀνδρεάδου, χρονολογεῖται ἀπὸ τὸ 1845 καὶ παριστάνει τὸν συγγραφέα μας δεκαετῆ. Τί ἔντονος καὶ τί ἐκφραστικὴ μορφή! πῶς ἡ ἐμβούθεια καὶ ἡ σαφαστικότης εἶνε ἀποτυπωμέναι ἀπὸ τώρα εἰς τὰ παιδικὰ αὐτὰ χαρακτηριστικά!

Λοιπόν, θὰ σᾶς διμιήσω περὶ τοῦ ἔργου του. Ἰσως θὰ είμαι δίλγον βαρύς, ἀλλὰ θὰ προσπαθήσω τούλαχιστον νὰ είμαι σύντομος. «Οσον διὰ τὴν πλῆξιν ἐκείνων, ποῦ δὲν ἀγαποῦν τὰ καθαρῶς φιλολογικά, ἐλπίζω νὰ τοὺς ἀποζημιώσῃ μετ' ὀλίγον ἡ ἀπαγγελία τῆς Λδος Ξανθάνη, μ' ἐν ἀριστούργημα τοῦ Σολωμοῦ.

Ο Ἐμμανουὴλ Ροΐδης ἐνεφανίσθη εἰς τὸν φιλολογικὸν κόσμον, τῷ 1862 ἀν δὲν ἀπατῶμαι, μὲ μίαν μετάφρασιν τοῦ «Οδοιπορικοῦ» τοῦ Σατωριάνδου. Σήμερον παρομοία ἐμφάνισις δὲν θὰ ἐλογαριάζετο πολύ. Ἀλλὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὰ πρωτότυπα ἔργα ήσαν τόσον σπάνια, ὥστε τὰ πρὸ πεντηκονταετίας ἐκδιδόμενα περιοδικά, διάσκις εὐτυχοῦσαν νὰ δημοσιεύσουν καὶ κάτι ἄλλο ἐπτὸς μεταφράσεως, πεζὸν ἐννοῶ, διότι οἱ ποιηταὶ ήσαν, εἶνε καὶ θὰ εἴνε πάντοτε

* Διάλεξις γενομένη ὑπὸ τοῦ κ. Γρ. Σενοπούλου εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν «Παναθηναίων», τὴν 14 Μαρτίου 1904.

άφθονοι, — ἀνέγραφαν τὴν λέξιν πρωτότυπον μὲ στοιχεῖα τόσον παχέα, δύσον σχεδὸν καὶ τὰ στοιχεῖα τοῦ τίτλου. Εἶναι πολὺ χαρακτηριστικόν, ὅτι διάνατος πρὸ διλήγων μηνῶν, εὗρε τὸν Ροΐδην μεταφράζοντα. Εἰμπορεῖ νὰ εἰπῇ κανεὶς, ὅτι αὐτὴν ὑπῆρξεν ἡ κυριωτέρα τοῦ ἔργασία. Τὰ διλήγα πρωτότυπα ἔργα, τὰ διπολὰ παρηγάγεν ἐκ διαλευμάτων, κάνονται μέσα εἰς τοὺς σωροὺς τῶν μεταφράσεών του, ὡς βιβλιάρια σφηνωμένα μεταξὺ δικοβίβλων.

Ἄλλ' οὕτως ἔργαζόμενος διὰ τὸ πρόγραμμα τῆς φιλολογικῆς του ζωῆς. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς «Παπίστης Ιωάννας», τοῦ νεανικοῦ του δοκίμου, «κατέθεσε τὸν καλάμον», ὡς εἶτε δὲ τὸν διόδιον, μὲ τὴν ἀπόφασιν νὰ μὴ γράψῃ πλέον ποτέ. Τὸ δέδεσθαι ἀνάξιον τοῦ κόπου, ἔνεκα τῆς καταστάσεως τῆς γραπτῆς μᾶς γλώσσης, εἰς τὴν διποίαν αἱ μὲν λέξεις τῆς λαλουμένης, αἱ ζωνταναὶ λέξεις, αἱ μόναι χοήσιμοι εἰς τὸν καλλιέργην, ἥσον στιγματισμέναι ὡς χυδαῖαι καὶ βάρβαροι, αἱ δὲ λέξεις τῆς ἀρχαίας, αἱ μόναι νομίμως ἐπιτεπούνται καὶ διποδήποτε μὴ ἔξαφνίζουσαι τὸν ἀναγνώστην, τῷ ἐφαίνοντο ψυχρῷ, δύσχρηστοι καὶ ἀνεπαρκεῖς. Πρὸ τῆς τοιαύτης γλωσσικῆς ἀτεκίας, διὰ τὸν ἐνόμιζε μωρόν τὸ νὰ καθηγησῃ νὰ γράψῃ μὲ κόπον ἀφάνταστον μίαν καὶ μετριωτάτην σελίδα, ἐνῷ εἰς τὸν τίδιον καιρὸν θὰ ἡμιπορύσῃ νάναγνωση εἴκοσι τοῦλάχιστον καλλιστας «τοῦ Σπένσερ, τοῦ Ἡλιοδώρου, τοῦ Ρενάν, τῆς Σάνδ καὶ τοῦ Λοκιανοῦ».

Ἀπὸ τῆς ἀναγνώσεως ἔως τὴν μετάφρασιν, ἡ ἀπόστασις δὲν εἶναι βέβαια μεγάλη. «Ἄλλως τε διὰ μίαν μετάφρασιν, σκοτούσαν ν' ἀποδώσῃ διποδήποτε τὸ νόημα τοῦ συγγραφέως, νὰ δεῖξῃ τὸ κέντημα ἀπὸ τὴν ἀνάποδην, νὰ κάμῃ τὸν ἀναγνώστην νὰ γνωρίσῃ τὸ πρωτότυπον, διότι διὰ τὸ ἔγγράζεν, — ἀτελῶς πάντοτε καὶ στοιχειωδῶς, — ἀν τοῦ ἡτο πρόχειρον τὸ βιβλίον καὶ ἀν ἔγγράζει τὴν ξένην τοῦ γλώσσαν, τὴν διποίαν ποτὲ δὲν θὰ ἥσθιαν διποιούσην τὴν μητρικήν, — διὰ τοιαύτην μετάφρασιν δὲν θὰ ἡτο ἀπόλυτος ἀνάγκη τόσον τελείου διχάνουν, διποίον θάπαιτούσεν ἡ πρωτότυπος ἔργασία καὶ διποίον, κατὰ τὸν Ροΐδην, οὔτε ἡτον, οὔτε ὑπῆρχεν ἐλπίς νὰ γίνῃ γρήγορα ἡ γραφομένη νεοελληνική. Ἰδού διατί διῆλθε τὴν ζωὴν του δηλητὸν σχεδὸν μεταφράζων, φιλοτεχνῶν μεταφράσεις κομψές, εὐσυνειδήτους, γλαφυράς, ἀλλ' εἰς τὴν συνήθη, τὴν τρέχουσαν «γλώσσαν τῆς ὑπηρεσίας», στερεούμενας διμολογουμένως τῆς πρωτοτυπίας, τῆς

δημιουργικότητος, τῆς γλωσσοπλαστικῆς ἀξίας τὴν διποίαν παρουσιάζουν αἱ μεταφράσεις ἀνωτέρων φιλολογικῶν ἔργων ὑπὸ τοῦ Πολυλά. τοῦ Καλοσυγούρου καὶ ἀλλών συγχρόνων. Καὶ ἵδη διατί τὰ διλήγα σχετικῶς πρωτότυπα ἔργα του τὰ δυνατάς πάρεργα, ἀποδίδων ἀντὶ εἰς τὴν ἐπιμονὴν ἐκδοτῶν ἐφημερίδων, περιοδικῶν καὶ ἡμερολόγιων, μεταξὺ τῶν διποίων, λέγει, «εὐθέτησαν καὶ τινες, κατορθώσαντες δι' ἐκτάκτων ἐκβιαστικῶν μέσων», νὰ τὸν μεταβάλουν — μεταφράστην αὐτὸν ἐξ ἐπαγγέλματος, — «εἰς ἄκουσιον συγγραφέα σκαλαθυμάτων».

Δεν θὰ ἥθελα νὰ νομίσετε, κυρίαι καὶ κύροι, διτὶ αἱ φράσεις αὐταὶ, τὰς διποίας ἀντέγραφα ἀπὸ τὸν περίφημον πρόδογον τῶν «Παρέργων» (Αθῆναι, 1885), εἶναι ἀπλὰ προσχήματα μετριοφροσύνης, ἡ καὶ σοφιστικὴ δικαιολόγησις τῆς γραπτῆς μᾶς γλώσσης, εἰς τὴν διποίαν αἱ μὲν λέξεις τῆς λαλουμένης, αἱ ζωνταναὶ λέξεις, αἱ διποίας βασανίζεται ὑπὸ τύψεων σκληρῶν, ἀναγνωρίζεται διπὸ καλλιέργην, καὶ γενναιότερον ἡμιπορύσει νὰ παραγάγῃ. «Οχι τὴν ψυχὴν τοῦ Ροΐδου κατείχεν εἰλικρινής, ἀδολος, ἀληθινὴ ἀπελπισία, ἀφ' ἡς στιγμῆς ἥλθεν εἰς τὸ συμπέρασμα, τὸ θλιβερώτατον πράγματι, διτὶ ἡ νεοελληνικὴ κατήντησεν ἀχρηστος εἰς τὸν καλλιέργην τοῦ λόγου. Τὸ πρόβλημα τοῦτο, τὸ ἀλυτὸν ἀκόμη δι' ήμας; — μὲ δηλητὴν αἰσιοδοξίαν τῶν δημοτικιστῶν, καὶ τὴν ἀλληγ τόσην τῶν ἀττικιστῶν, — ἀπησχόλησεν ἐξ ἀρχῆς τῶν συγγραφέων καὶ διποίας αἰσιοδοξίας τῆς «Παπίστης Ιωάννας», πόμενεται καὶ διποδήποτε μὴ ἔξαφνίζουσαι τὸν ἀναγνώστην, τῷ ἐφαίνοντο ψυχρῷ, δύσχρηστοι καὶ ἀνεπαρκεῖς. Πρὸ τῆς τοιαύτης γλωσσικῆς ἀτεκίας, διὰ τὸν ἐνόμιζε μωρόν τὸ νὰ καθηγησῃ νὰ γράψῃ μὲ κόπον ἀφάνταστον μίαν καὶ μετριωτάτην σελίδα, ἐνῷ εἰς τὸν τίδιον καιρὸν θὰ ἡμιπορύσῃ νάναγνωση εἴκοσι τοῦλάχιστον καλλιστας «τοῦ Σπένσερ, τοῦ Ἡλιοδώρου, τοῦ Ρενάν, τῆς Σάνδ καὶ τοῦ Λοκιανοῦ».

Ἀπὸ τῆς ἀναγνώσεως ἔως τὴν μετάφρασιν, ἡ ἀπόστασις δὲν εἶναι βέβαια μεγάλη. «Ἄλλως τε διὰ μίαν μετάφρασιν, σκοτούσαν ν' ἀποδώσῃ διποδήποτε τὸ νόημα τοῦ συγγραφέως, νὰ δεῖξῃ τὸ κέντημα ἀπὸ τὴν ἀνάποδην, διηγήσεις τῆς ἀποτίμησεν εἰς τὴν διηγήσην τοῦ διηγήσης τῆς θεατρικῆς τοῦ Κοραή, ἐβράζω τὸ δημάτιον τὸν διφασίον — ἡ νὰ περιορισθῇ αἰστηρῶς, μετὰ τοῦ τυπικοῦ, καὶ εἰς τὸ ἀρχαῖον λειλόγιον, — κατὰ τὸ σύστημα Κόντου, Θερειανοῦ καὶ συντροφίας, καὶ νὰ γράψῃ μόνον: ἐκβάλλω τὸν διφιλαλιδὸν τοῦ ἔχθνος.

Ἄλλ' εἰς μὲν τὴν πρωτην περίστασιν, αἱ ζωνταναὶ λέξεις, βγάρω, μάτι, ψάρι, διφιλαλιμεναὶ ἀττικὰς κακώσεις, περιπίπτουν εἰς νεκροφάνειαν ἡ καταντοῦν αὐτόχορημα κωμικάν εἰς δὲ τὴν ἀλληγ, δισύγγραφευς θὰ ἐπρεπε νὰ παρατηρήσῃ διοιστικῶς τῆς θεάς τοῦ νὰ ἐκφράσῃ πλήρες τὸ νόημά του, καὶ τοῦ νάποταδη, ἐκτὸς τοῦ νοῦ, καὶ εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀναγνώστου.

Προκειμένου περὶ συγγραφέως, τοῦ διποίου

μας συμβαίνει κάτι παράδοξον καὶ ἔξαιρετικόν. Τὸ κακὸν τὸ διποίον ἔγινεν εἰς αὐτὴν ἐξ ἀρχῆς, ἀν δὲν εἶναι ἐντελῶς καὶ μοιραίως ἀνεπανόρθωτον, φαίνεται τούλαχιστον δυσθεράπευτον. Άντι νὰ μεταχειρισθῶμεν, νὰ καλλιεργήσωμεν, ν' ἀναπτύξωμεν, νὰ ἔξειγενεισθῶμεν τὴν μητρικήν μας γλώσσαν, διπὼ διλῶν οἱ λαοὶ τοῦ κόσμου ἐπροτιμήσαμεν — ἀδιάφορον διὰ ποίους λόγους — ν' ἀναστήσωμεν μίαν γλώσσαν νεκράν, εἰς τὴν διποίαν αἱ ζωνταναὶ λέξεις, αἱ ἐκφράζουσαι τὰ πρόγματα ζωηρῶς καὶ προκαλοῦσαι τὴν αἰσθητικὴν συγχάρην ποτὲ νὰ ἔχουν γράμμιον. Θέσιν. Ή μακρὰ καὶ ἐπίμονος, ἀλλὰ ματαία αὐτὴ προσπάθεια τῆς νεκραναστάσεως, ἡ διπεριεκατονταεῖης αὐτὴ χοήσις γλώσσης συνθηματικῆς, τεχνητῆς, ἡ διποία οὐτε ἔγινεν οὔτε εἰμπορεῖται ποτὲ νὰ γίνῃ δημοτική, — θὰ ἡτο ἀντινομία! — συγχρόνως δὲ καὶ ἡ καταδίκη εἰς ἀχρηστίαν, εἰς μαρασμὸν, τῆς ζωντανῆς γλώσσης, τῆς μητροδιδάκτου, δημιούργησαν τόσον ἔκτροπον κατάστασιν, ώστε σήμερον, ἡ τούλαχιστον χθές, δι λογοτέχνης ενδισκετο ποτὸν τοῦ διλήμματος: ἡ νὰ μεταχειρισθῇ καὶ τὰς λέξεις, αἱ διποίαι τοῦ χρειάζονται, διποτάσσων αὐτάς, δὲν θὰ είχε καὶ ἐπιστημονικὴν δέξιαν. Μέθοδος προσωρινή, αὐθαίρετος, ἡ διποία δὲν κατέλενε τὴν ἀναρχίαν, τὴν ἀκαταστασίαν καὶ τὸ χάος, η διποία δηλαδὴ κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Κοραή, ἐβράζω τὸ δημάτιον τὸν διφασίον — ἡ νὰ περιορισθῇ αἰστηρῶς, μετὰ τοῦ τυπικοῦ, καὶ εἰς τὸ ἀρχαῖον λειλόγιον, — κατὰ τὸ σύστημα τοῦ θεατρού, χωρὶς κανόνα καὶ χωρὶς περιορισμόν, τοιαύτη μέθοδος, έστω καὶ κοινῶς παραδεκτή. Κόντου, Θερειανοῦ καὶ συντροφίας, καὶ νὰ γράψῃ μόνον: ἐκβάλλω τὸν διφιλαλιδὸν τοῦ ἔχθνος.

Άλλ' εἰς μὲν τὴν πρωτην περίστασιν, αἱ ζωνταναὶ λέξεις, βγάρω, μάτι, ψάρι, διφιλαλιμεναὶ ἀττικὰς κακώσεις, περιπίπτουν εἰς νεκροφάνειαν ἡ καταντοῦν αὐτόχορημα κωμικάν εἰς δὲ τὴν ἀλληγ, δισύγγραφευς θὰ ἐπρεπε νὰ παρατηρήσῃ διοιστικῶς τῆς θεάς τοῦ νὰ ἐκφράσῃ πλήρες τὸ νόημά του, καὶ τοῦ νάποταδη, ἐκτὸς τοῦ νοῦ, καὶ εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀναγνώστου.

Άλλ' εἴτε μένετε βεβαίως διτὶ ἀπόστασιν, αἱ ζωνταναὶ λέξεις, βγάρω, μάτι, ψάρι, διφιλαλιμεναὶ ἀττικὰς κακώσεις, περιπίπτουν εἰς νεκροφάνειαν ἡ καταντοῦν αὐτόχορημα κωμικάν εἰς δὲ τὴν ἀλληγ, δισύγγραφευς θὰ ἐπρεπε νὰ παρατηρήσῃ διοιστικῶς τῆς θεάς τοῦ νὰ ἐκφράσῃ πλήρες τὸ νόημά του, καὶ τοῦ νάποταδη, ἐκτὸς τοῦ νοῦ, καὶ εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀναγνώστου. Εἴτε μένετε βεβαίως διτὶ τὸ ἀπαίτουμενον θάρρος. «Εως ἐκεῖ δὲν ἔφθανεν διύναμις τῆς ψυχῆς του καὶ... τῆς φαντασίας του. Δὲν τοῦ ήτο δυνατὸν νὰ κλεισθῇ εἰς ἐλεφάντινον πόργον, καὶ νὰ φαντασθῇ διτὶ τὸ... Εδύνος αὐτὸδ δὲν μετεχειρίσθῃ τὴν καθαιρεύουσαν επὶ δύο σχεδὸν αἰῶνας, διτὶ δὲν διπάρχουν σχολεῖα, διπὸν ὡς πρῶτα γράμματα διδάσκονται τὰ ὡδαὶ καὶ τὰ ἱα, διτὶ δὲν διπάρχει Πανεπιστήμιον, οὔτε Ἐκκλησία, οὔτε Δικαστήριον, οὔτε Βουλή, οὔτε Τύπος. Καὶ νὰ γράφῃ διπῶς εἰς τὴν καλλιεργηθῆ καὶ θεοτισθῆ μόνη ἡ δημοτική καὶ νὰ ἐκδίδῃ τὰ βιβλία του διὰ πέντε ἀνθρώπους — Ψυχάρην καὶ Σαν, — καὶ νὰ μὴ κερδίζῃ ἀλλο ἀπὸ τὰ σκάμ-

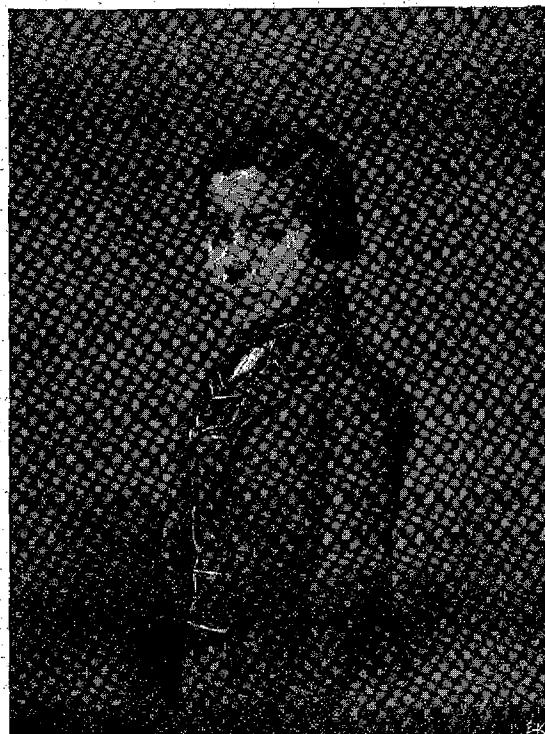
ματα καὶ τὰς ὕβρεις τῶν πολλῶν, καὶ νὰ
δινειφεύεται πρὸς παρηγορίαν, διτὶ θάναγρωσθῇ
μετὰ ἔκατὸν. Η μετὰ διακόσια ἔτη! Ο Ροΐδης
εἶχε τὴν ιδέαν, διτὶ ὁ συγγραφεὺς πρέπει νάνα-
γινώσκεται καὶ νὰ ἐννοήσται, γλωσσικῶς τού-
λαχιστον, ἀπὸ τοὺς συγχρόνους του. Άλλως
ματαιωπονεῖ, ὅπως θὰ ἐματαιωπονοῦσε μωρό-
τατα κ' ἐκεῖνος, ἀν ἔγραψε κατὰ τὸ λογικώ-
τατον κ' ἐπιστημονικώτατον σύστημα τοῦ κ.
Ψυχάρη, τὸ δποῖον δμως ἐξαφνίζει τόσον τοὺς
συγχρόνους του, καὶ προκαλεῖ τὴν ἀγάνακτη-

ορευόντης. Καὶ γνήσια θρέμματα τῆς καθαρευούντης εἶνε σήμερον δλοι οἱ Ἑλληνες! «Ἐργον τοῦ συγγραφέως, — λέγει εἰς τὸν ἔπιλογον τῶν «Εἰδώλων» — δὲν εἶνε νὰ ἐπιβάλῃ ἀηδὴ καταπότια, οὔτε νὰ μαντεύῃ τὰς δρέσεις μελλόντων ἀναγγώστων, ἀλλὰ νάποβλέπῃ εἰς μόρυους τοὺς σημερινούς». Ἐπειτα, καὶ ἀνεξαρτήτως τῆς ὑποδοχῆς τοῦ κοινοῦ δὲν ἔκρινε φρόνιμον νὰ ἐργασθῇ, χάριν τῆς Ἰδέας καὶ μόνης, ἐγνώριζεν ἀρά γε τόσον καλά τὴν δημοτικήν; ἡμποροῦσε νὰ γράψῃ εἰς Ἰδίωμα ἀσύνειδιστον, ἀγνωστον σχεδὸν ἔκει ὅπου ἔξη αὐτός, νὰ καλλιεργήσῃ γλῶσσαν κυμωμένην σχεδὸν προαιωνίως, νὰ πλάσῃ λέξεις καὶ νὰ δημιουργήσῃ ἐξ ἀρχῆς ὅρους; ἢ μήπως, ὑπὸ τὸν γλωσσοπλαστικὸν αὐτὸν ἐφιάλτην, κ' αἱ γνησιώτεραι, αἱ ὠραιότεραι τοῦ ἐμπνεύσεις δὲν θὰ μετεβάλλοντο εἰς ἔηράς καὶ ἀνουσίας θεματογραφίας; Ωρισμένως, δὲ Ροΐδης δὲν ἡσθάνετο μέσα του τὸ πῦρ μεγάλου γλωσσοπλάστου, ἀναμορφωτοῦ καὶ δημιουργοῦ ἐν τῷ μέσῳ δὲ τῶν διασταυρουμένων διλημμάτων, ὃς μόνην διέξοδον καὶ σωτηρίαν ἦ ἰσχυρὰ λογική του, καὶ ἵσως ἡ μετριοφροσύνη του, καὶ ἡ αὐτεπίγνωσίς του, τῷ παρουσίασαν τὴν ἀποκήν.

Καὶ ὁ Ροΐδης δὲν ἔγραφε, — δὲν ἔγραφε παρὰ μόνον εἰς τὴν καθαρεύουσαν, τὰ δὲ λίγα ἔκεινα, τὰ δυοῖς ἥδυνατο νὰ γράψῃ. 'Αλλ' ήτο δεξιώτατος χειριστής τῆς καθαρεύουστης, ἀριστοτέχνης ὅσον ἡμποροῦσε νὰ εἴνει εἰς τὴν γλῶσσαν αὐτήν. "Οχι ἔνεκα τῆς ἀγάπης του πρός τὴν καθαρεύουσαν, ἀλλ' ἀκριβῶς ἔνεκα τοῦ μίσους του κατ αὐτής. "Οπως εἶπε ποτὲ δι' ἴδιος, ή καθαρεύουσα ὅμοιάζει μὲ τὰ κακὰ καὶ δύστροπα ἔκεινα γύναια, τὰ δυοῖς τιθασεύει καὶ μποτάσσει δι μεταχειριζόμενος δχι θωτείας, ἀλλὰ φαβδισμούς. Ως παράδειγμα δι τηράφουν καλλίτερα τὴν καθαρεύουσαν οἱ τρέφοντες δλίγην πεποίθησαν εἰς τὴν ἀξίαν της, ἐφερε πάντοτε τὸν Βερναρδάκην, δι όποιος ταται, αἱ δροῖαι δὲν μοῦ φαίνεται νὰ ἔχουν καὶ πολλὴν σημασίαν ὡς πρός τὴν θέσιν τοῦ ὄλου ζητημάτος. "Αν εἰς μερικάς τοιαύτας λεπτούμενείας δι Ροΐδης ἐλέγχεται ἀνακριβής, — καὶ πείθουμαι εἰς δι τι λέγει δι κ. Χατζιδάκης, — εἰς ἄλλας δρμως, πολὺ σπουδαιοτέρας, περὶ τῶν δροίων δι κ. Χατζιδάκης δὲν λέγει τέποτε, είναι ἀκριβέστατος, εἰς δὲ τὰς γενικάς του γραμμάς, τολμῶ νὰ εἴπω, ή ἀλήθεια αὐτόχθοημα. Τὸ βιβλίον τοῦ Ροΐδου δὲν είνει εἰδικῶς γλωτσολογικόν, ἔστω μόνον δι κ. Χατζιδάκης θά ἡμποροῦσε νὰ συγγράψῃ τοιοῦτον ἀλλ' είνε ἐπιστημονικόν, κατὰ τὴν εὑρυτέραν σημασίαν τῆς λέξεως, καὶ φιλοσοφικόν, ὅσον δὲν είνε πάντοτε τὰ βιβλία τῶν εἰδιτῶν γλωτσολόγων. "Αν

εἰς τὰς ἀρετὰς ταύτας προσθέσωμεν καὶ τὴν λογοτεχνικήν, θὰ ἡμπορέσωμεν κάπιας νὰ ἐκτιμήσωμεν τὴν ἀσύγκριτον ἀξίαν τῶν. «Εἶδώλων», τὴν δὲ ἐπίδρασίν των ἐπὶ τῆς φιλολογίας μας, ἀν ἐνθυμηθῶμεν, διεὶς ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως των χρονολογεῖται κινδύνως τὸ διαζύγιον μεταξὺ τῆς ἀμιγοῦς καθαρευόνσης καὶ τῶν ἀξιών του ὅνδυματος λογογράφων. Εἰμι πορεύομαι εἰς τὰς ἴσχυροισθῆς, χωρὶς φόβον πλάνης διτά τὰ «Εἶδωλα» ἔχοντας μεντανάνως ὡς μία ἀντιδρασις κατὰ τῆς ἀντιδράσεως, τὴν δποιάν ἐπροκάλεσαν αἱ ὑπερβολαὶ τοῦ «Ταξιδιοῦ».

Καὶ ὅμως, λέγουν τὸ βιβλίον αὐτὸν δὲν ἔχει τὸν ἐπίλογὸν ἀνταξιον τοῦ διου. Νομίζεις, ὅτι τὸ συμπέρασμά του δὲν ἔρχεται ὡς λογικὴ συνέπεια, ὡς ἀναγκαῖος συνδετικὸς κρίκος τῶν μερῶν. Ἡ δεινὴ ἑκείνη πολεμικὴ κατὰ τῆς τεχνήτης γλώσσης καὶ ἡ εὐγλωττός ὑπεραπολογία τῆς δημοτικῆς, καταλήγουν εἰς ἀπλῆν συμβούλην «περὶ καθαρισμοῦ τῆς καθαρευούσης», ἡ δοπία φαίνεται κατωτέρᾳ τοῦ κόπου τῆς συσσωρεύσεως τόσων ἐπιχειρημάτων. Ὡς νάπεδειλάσε τὴν τελευταίαν στιγμὴν ὁ Ροΐδης, ἀντὶ νὰ κλείσῃ τὸ βιβλίον του μὲ μίαν θεοφήνην ἐπίκλησιν καὶ μὲ μίαν προτροπὴν πρὸς καλλιέργειαν μόνης τῆς ἀληθοῦς γλώσσης, ἀπεγνάτιας κηρύγτει τὸν σεβασμὸν πρὸς τὸ καθεστώς, ἀναγγνώριζει τὴν ἀνάγκην τῆς καθαρευούσης, καὶ συμβουλεύει τὴν ἐπανάστασιν ἥρεμον, βραδεῖον, βαθμιαίαν. Πολλοὶ φρονοῦν διὰ τοῦτο, ὅτι τὰ «Εἰδώλα» θὰ ἦτο προτιμώτερον νὰ μὴν ἔχουν συμπέρασμα, διὰ νὰ τὸ ἔξαγγη διαγνωστῆς μόνος του. Τὸ κατ ἐμέ, δις μον ἐπιτραπῇ νὰ θεωρῶ τὸ συμπέρασμα τῶν «Εἰδώλων» ὡς λογικωτάτην συνέπειαν τῶν ἀρχῶν, τῶν ἰδεῶν, τῆς διδασκαλίας καὶ τοῦ παραδείγματος τοῦ συγγραφέως. Ἀκόμη καὶ τῆς ίδιου συγκρασίας, ἀκόμη καὶ τοῦ χαρακτῆρός του. Ο Ροΐδης οὐδέποτε ἐπρόβαλεν ὡς δρμητικὸς καὶ ἀχαλίνωτος ἐπαναστάτης. Αἱ βίαιαι ἀνατροπαὶ τὸν ἐτρόμαξαν ἥρκειτο νὰ είνει φιλοπρόσδος ἀλλὰ καὶ συντηρητικός. Νάποδειξῃ τὸ νόμιμον καὶ τὸ ἀναγκαῖον τῆς καλλιέργειας τῆς ζώντανῆς γλώσσης, ἀλλὰ νὰ μαρτυρήσῃ καὶ τὸ γεγονός τῆς ἐπικρατήσεως τῆς καθαρευούσης, ἡ κατάλυσις τῆς δοπίας ἐν μιᾷ νυκτὶ καὶ μόνη θὰ ἔθλος ὑπεράνθρωπος, — ίδού ἔως ποῦ ἔφθανε τὸ θάρρος του. Όμολογῷ ὅτι ἄλλοι ἔδειξαν περισσότερον θάρρος καὶ εἰς τὴν θεωρίαν καὶ εἰς τὴν πρᾶξιν, — ἀμφιβάλλω ὅμως ἂν αὐτοὶ ενδισκωνται πλησιέστερα εἰς τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων.

Ο Εμπανούηλ Ροΐδης δεκατής

Περὶ τοῦ Ροΐδου ἐλέχθη, διτ. δὲν ἦτο «πλάστης» ἀλλὰ «καταλυτής». διτ. τοῦ ἔλειπε κάποια εὐρυτέρα σκέψις καὶ κάποια γενναιοτέρα δρμή; Ικανὴν νὰ τὸν ἀναδείξῃ δημιουργόν. Συνέτριψε τὰ εἰδωλα, διὰ τῆς λογικῆς καὶ διὰ τοῦ σκώμματός του, ἀλλ᾽ εἰς τὴν θέσιν των ἄφινεν ἔρεπτα. Δὲν εἶχε τὴν δύναμιν ἀπὸ τὰ ἔρεπτα ἀντά, τὰ δποῖα ἐσώρευεν ἢ ὁμελλικτος σκαπάνη του, νάνοικοδόμηση ναὸν περικαλλῆ, διὰ νὰ ἐνθρονίσῃ ἐντὸς αὐτοῦ τὸ Ἰδανικόν του... Ισως ὁ χαρακτηρισμὸς νὰ μὴν εἴνε ὅλως διόλου ἀνακοινής. Καταλυτής μᾶς φαίνεται τιθόντι δι τοῦ Ροΐδης, δταν συντοίβῃ τὴν καθαρεύουσαν, χωρὶς νάναστυλόνη εἰς τὴν θέσιν της τὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ. Καταλυτής μᾶς φαίνεται ἐπίσης δταν καταρρίπτῃ τὰ ποιητικὰ εἰδωλα τῆς περασμένης γενεᾶς, τοὺς Σούντσους καὶ τοὺς Καρασούτσας, εἰς τὴν πολύκροτον μελέτην του. «Περὶ συγχρόνου Ἐλληνικῆς Ποιήσεως», δταν μᾶς ἀποδεικνύ διτ. ἡ ἐποχὴ μας δὲν εἴνε κατάλληλος πρὸς ἐμφάνισιν μεγάλου ποιητοῦ, δταν θάπτη κάθε μας ἐλπίδα περὶ ποιητικῆς ἀναγεννήσεως μὲ τὰ σάβανα τῆς ὀλύγον παλαιωμένης θεωρίας του, — χωρὶς νὰ ἔχῃ καὶ τὴν δύναμιν ἔπειτα, ἢ τὴν θέλησιν, νὰ ἴδῃ, νάναγνωρίσῃ, νὰ αἰσθανθῇ

αντήν την αναγέννησιν, ή όποια ήλθε πολὺ ταχύτερον αφόσον εφαντάζετο, καὶ νὰ τὴν κηρύξῃ, νὰ τὴν μεγαλοφωνήσῃ, μὲ τὴν ίδιαν δρμήν, μὲ τὴν ίδιαν πίστιν. Καταλυτής μᾶς φαίνεται ἀκόμη ὅταν ἀντιτασθάλλῃ, εἰς ἄλλην του, ἐπίσης θαυμαστήν μελέτην περὶ τῆς ἐν 'Ελλάδι Ζωγραφικῆς, τὴν ὠραιότητα τῆς ἑλληνικῆς φύσεως πρὸς τὴν ἀσχημίαν τῶν ἑλληνικῶν πινάκων, χωρὶς νὰ ἔχῃ συγχρόνως τὴν δέξιδέρκειαν νὰ παρατηρήσῃ, ὅτι ἥχισιν νέοι ἑλληνες καλλιτέχναι νάποδίδουν τὴν ὠραιότητα ἐκείνην διὰ τοῦ χρωστήρος, εἰς τὴν πρώτην ἀκόμη ἀνθησιν τέχνης ἑλληνικῆς. Καταλυτής μᾶς φαίνεται ἐν γένει ὡς κριτικὸς ὁ Ροΐδης, παντοῦ ἀνευρίσκων τὰ τριτά, κατὰ προτίμησιν ἐπικρίγων καὶ φρονεύσων διὰ τοῦ γελοίου, σωρεύσων σελίδας ἔξοντώσεως ἀμετρήτους, ἐν σχέσει πρὸς τὰ σπάνια δημιουργικά του ἔργα, τὰ δοπία περιορίζονται εἰς μίαν «Πάπισσαν Ἰωάνναν» καὶ εἰς δίλγα «Συριανὰ Διηγήματα».

Καὶ δικαίως, ὁ Ροΐδης ὑπῆρξε καὶ πλάστης. Πλάστης ἐξ ἐπιδράσεως, πλάστης ἔμμεσος, ἀν μου ἐπιτυέπεται νὰ εἴπω οὕτω. Η 'Αναγέννησις, περὶ τῆς ὁποίας ἔλεγα πρὸς ὀλίγου, η νέα ἀνθησις τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, τῆς δοπίας ἀπολαμβάνομεν τὸ πρῶτον μεθυστικὸν ἄρωμα, ὅφείλεται κατὰ μέρος εἰς τὴν φωτεινήν, τὴν πρωτάκουστον διὰ τὴν ἐποχήν της, τὴν διανοίγουσαν νέους δρόμους, καὶ προκαλούσαν νέας ιδέας, κριτικὴν τοῦ Ροΐδου. 'Υπῆρξεν εἰς τῶν προδρόμων τῆς 'Αναγέννησεως, καὶ πολὺ πιθανὸν ὁ κυριότερος. Σήμερον ἡ κριτικὴ τοῦ Ροΐδου θὰ ἐφαίνεται στενή, ἀνεπαρκής, ίσως καὶ προληπτική. Σήμερον οἱ διάδοχοί του ἐναγκαλίζονται μὲ πλατυτέρας ἀγκάλας τὴν φύσιν καὶ τὴν ζωήν, τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ ίδιωνικόν. 'Αλλ' εἰς τὴν ἐποχήν της, πρωτάκουστος ὡς εἴτα, η κριτικὴ του ἀφήκεν ἐποχήν, διέχυσεν ὡς ἔνα φῶς νέας αὐγῆς, καὶ τόση ὑπῆρξεν ἡ ἐπίδρασίς της, ὡστε διοικητοὶ, οἱ σημερινοὶ καὶ ποιηταί, καὶ λογογράφοι, καὶ κριτικοί, οἱ παραγόντες, οἱ εντυχεῖς αὐτοὶ «δημιουργοὶ» τῆς νεοελληνικῆς 'Αναγέννησεως, αὐτομολογοῦνται καὶ αὐτοκήρυττονται τέκνα πνευματικὰ τοῦ «καταλυτοῦ».

Καταλυτής! 'Οσον συλλογίζομαι τὸ ὑφος του, μοῦ φαίνεται ὅτι τὸ ἐπίθετον ὀλίγον τοῦ παραγόντος αἰώνος, ἀλλὰ καὶ περιέχουν τὸν Ροΐδην δόληρον.

'Έκει δπον τὸ ὑφος φθάνει εἰς τὸ κατα-

μῆς, ἀπεριποίητον ἐκ τῆς βίας, σφοδρὸν καὶ διακεκομμένον, μὲ μικρὰς-μικρὰς φράσεις, ὡς βροχὴν γρόνθων ἰσχυρῶν... Ποῦ τὸ ὑφος τοῦ Ροΐδου, τὸ συνεσφριγμένον καὶ περίτεχνον, τὸ αὐτοτηρῶς περιποιημένον, τὸ ἀρμονικῶτατον, τὸ σύμμετρον, τὸ ἡσεμώτατον, μὲ τὰς στρογγυλὰς φράσεις τὰς συμπλεκομένας πυκνώς, ὡς οἱ κρίκοι θώρακος ἀλλυσιδωτοῦ καὶ σελαγίζοντος! 'Αλλὰ καὶ τί ἄλλο εἶναι παρὰ ἔργασία δημιουργική, ἐν. ὑφος τόσῳ λαμπρόν, τόσῳ ἀτομικὸν καὶ ἀμύντον; Μεταξὺ τῶν ἔργων τοῦ Ροΐδου, εἶναι καὶ ἡ 'Εδμυκή Βιβλιοθήκη ἐν ἔτει 1880», ἐκτενής ἔκθεσις περὶ τῆς καταστάσεως, εἰς τὴν ὁποίαν εὑρε τὸ ἰδρυμα τοῦτο, ὅταν τὸ πρῶτον ἀνέλαβε τὴν ἐφορείαν του Μεθ' δλην τὴν ξηρότητα τοῦ θέματος, τὸ βιβλίον αὐτὸν εἶνε αὐτόχρημα ἔργον τέχνης. Η ὠραιότης τοῦ ὑφους καὶ ἡ εἰφοία, ἐκ τῆς ὁποίας φωσφορίζουν αἱ σελίδες παρέχουν εἰς τὸν ἀναγνώστην, καὶ τὸν σημειωτὸν ἀκόμη, τὴν ἀπόλαυσιν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν μόνον λογοτέχνημα τέλειον εἰμπορεῖ νὰ δώσῃ. Τὸ βιβλίον αὐτὸν θὰ μείνῃ, φρονῶ, εἰς τὴν φιλολογίαν μας ὡς περιφανὲς παράδειγμα τοῦ τετραμμένου καλλιλογικοῦ ἀξιωμάτος, ὅτι καὶ τὸ ἔργοτερον θέμα εἰμπορεῖ νὰ γίνη ἐπαγωγόν, ὅταν τὸ χειρίζεται συγγραφεὺς τῆς τέχνης καὶ τῆς εὐφυΐας τοῦ Ροΐδου.

Η μέριμνα περὶ τοῦ ὑφους, ὑπῆρξεν ίσως ἡ μεγαλειτέρα μέριμνα καὶ ἡ μεγαλειτέρα βάσονς τῆς ζωῆς του. Τὸ παραφυκόροτερον νὰ ἔγραψε, — μίαν ἀπλήν σημείωσιν εἰς τὸ περιθώριον χειρογράφου ὑπὸ κρίσιν, — ἔπειτε νὰ βασανισθῇ ἐπὶ πολὺ, ἔως νὰ εῦρῃ τὴν καταλληλοτέραν, τὴν αὐτηροτέραν, τὴν προτοτυπέραν ἐκφρασιν τῆς ίδεας του. Η «Πάπισσα Ἰωάννα», τὸ ἀποκηρυγμένον αὐτὸν πρωτόλειον, εἰς τὸ δοπίον εἶνε τόσον καταφανῆς ἡ ἐπίδρασις καὶ ἡ μίμησις ἔνων ἀναγνωσμάτων, καὶ τὸ δοπίον τόσον ἔξειμηθη ὡς μεσαιωνικὴ μελέτη καὶ τόσον ἀνεγνώσθη ὡς σκανδαλώδης ίστορία, ἔχει τὸ ὑφος τόσῳ περίτεχνον, δύον σχεδὸν καὶ τὰ τελευταῖα «Συριανὰ Διηγήματα», αἱ πρωτότυποι, αἱ ἔξυπνόταται, αἱ σαρκαστικοὶ αὐταὶ βιογραφίαι ίσων καὶ ἀνθρώπων, — Ιστορία ἐνὸς ἀλόγου, Ιστορία ἐνὸς σκύλου, Ιστορία μᾶς γάτας, Ιστορία ἐνὸς συριανοῦ συζύγου, — αἱ δοπίαι ἐνθυμίζουν πολὺ κάποιους ίταλους καὶ γάλλους διηγηματογράφους τοῦ παρελθόντος αἰώνος, ἀλλὰ καὶ περιέχουν τὸν Ροΐδην δόληρον.

'Έκει δπον τὸ ὑφος φθάνει εἰς τὸ κατα-

κόρυφον τῆς περιτεχνήσεως, εἶναι τὸ περίφημα ἐκεῖνα «σκαλαμύρατα», εἰς τὰ δοπία ἔξοχως διέπρεπεν δ. Ροΐδης. Τὸ σκαλάμυρα, ὡς γνωστόν, εἶναι παιγνιώδης διαλεκτική, λογικὴ ἔξελλης ἀναχωροῦσα ἀπὸ κρύφων σόφισμα, καὶ προχωροῦσα ἀκροβατικῶς, — τόσῳ ἐπιτυχέστερον, δύον περισσότερα ἔργασία ἀπαιτεῖται διὰ νὰ εὑρεθῇ τὸ σόφισμα τῆς ἀρχῆς. Ως πρότυπον τοῦ εἰδούς εἰμποροῦμεν νάναφέρωμεν τὸ παλαιὸν ἐκεῖνο Μωρίας Ἐγκάμιον. Ο Ροΐδης δύολογουμένως, ἀνεδείχθη δεινὸς σοφιστής καὶ ἀσφαλέστατος ἀκροβάτης. 'Επὶ πολὺ διὰ τὸν ἀναγνώσκων τὰ σκαλαμύρατα του, νομίζει διτι ὁ συγγραφεὺς σοβαρεύεται. Καὶ πείθεται εἰς τὰ ἐπιχειρήματά του, καὶ γελᾷ μὲ τὴν μωρίαν του, διότι ἔως τώρα ἐπίστενε τὰ ἐναντία, διὰ νὰ γελάσῃ περισσότερον εἰς τὸ τέλος, ὅταν βλέπῃ διτι ἐπίστενε... τὸ σκαλαμύρωμα. Ενθυμοῦμαι ἐν σκαλαμύρωμά του, δπον διὰ σειρᾶς ἐπιχειρημάτων ὑποστηρίζει, διτι τὸ ὑψιστον τῶν ἀγαθῶν εἶνε ἡ ἀργία, διτι ὁπτὴν τὴν ίδεαν ἔχουν δλοι οἱ ἀνθρώποι, καὶ διτι δλοι ἔργαζονται πρὸς ἀπόλαυσιν τῆς ἀργίας. Εἰς ἄλλο σκαλαμύρωμα ἴσχυρίζεται, διτι τὰ ζῶα εἶνε ἀνώτερα, τελειότερα τοῦ ἀνθρώπου, στηριζόμενος πρὸ πάντων εἰς τὸ διτι, ἀμα τὰ προτερήματα ἡ καὶ τὰ ἐλαττώματα ἐνὸς ἀνθρώπου περιεβαίνουν τὸ μέτριον, πανει πλέον ἡ σύγκρισις αὐτοῦ πρὸς ἀνθρώπους, καὶ ἀρχίζει ἡ σύγκρισις πρὸς ζῶα: ίσχυρός ὡς λέων, συνέτος ὡς δψις, ἀκαπος ὡς ἀρνίον, ἀχολος ὡς περιστερά, πονηρός ὡς ἀλώπηξ, κλπ.

Αἱ ίστορικαί, φιλολογικαί καὶ φιλοσοφικαί μελέται, προπάντων οἱ μεσαιωνικαί, διότι εἰς τὸν μεσαίωναν σύνεκτε μὲ μεγαλειτέραν ἀγάπην διτι ὁ συγγραφεὺς τῆς «Παπίσσης», κατέχουν μέγα μέρος τοῦ ἔργου του, συμμαζευμένα εἰς τὰ «Πάρεργα» ἡ σκορπισμέναι ἀκόμη εἰς ἡμερολόγια καὶ περιοδικά. Εἰς κανένα ἐκ τῶν λογίων μας δὲν ἀρμόζει περισσότερον τὸ ἐπίθετον «ἐγκυκλοπαιδικός», τοῦ δποίον τόση κατάχοησις γίνεται. Ο Ροΐδης ἡτο ἀληθινὰ ἐγκυκλοπαιδικός. Η εὑρετική του δύον καὶ φιλομαθής διάνοια ἡτο πλοντισμή μὲ πλήθος ἀφάνταστον γνώσεων, δχι μόνον γενικῶν, ἀλλὰ καὶ εἰδικῶν, καὶ δὲν ὑπάρχει κλάδος μαθήσεως, ἐπιστήμης ἡ τέχνης θεωρητικῆς, δ ὁποῖος γὰ μὴ τὸν εἰχεν ἐπὶ πολὺ ὅλιγον μαθητήν. Τὸ λεγόμενον συνήθως διὰ πολλούς, διτι τὰ βιβλία εἶναι ἡ προσφιλεστέρα των ἐνασχόλησις καὶ ἡ μόνη ἀπόλαυσις τῆς ζωῆς των, διὰ τὸν Ροΐδην εἶχεν ἐφαρμογὴν ἀκριβεστάτην. 'Ανεγύνω-

Βολταϊκος» άληθινά ήμπορούσε νὰ τὸ γράψῃ μὲ τόσην σοφίαν, μὲ τόσην ἐπιστήμονικὴν ἀκριβειαν, μὲ τόσον φιλοσοφικὸν πνεῦμα καὶ συγχρόνως μὲ τόσην χάριν καὶ κομψότητα. 'Άλλ' ἀνεξαρτήτως τῶν παρατόλμων συγκρίσεων, γνώρισμα ίδιαιτέρον καὶ ἀναμφισβήτητον τοῦ Ροΐδου ὑπῆρξεν ἡ εὐρύτης τῆς διανοίας ἡ ὅποια ἦτο ἵκανη νὰ ἐναγκαλισθῇ διόληρον τὴν ἀνθρωπίνην σοφίαν, συνηγόμενη μὲ δεξιότητα καὶ εὐστροφίαν πνεύματος, ἀσμενιζομένου εἰς τὴν σάτυραν καὶ εἰς τὸ σκῆμμα, καὶ μὲ καλλιτεχνικὴν δύναμιν ἔκφραστος, διὰ τῆς ὅποιας καὶ τὰ παλαιὰ παρου-

σιᾶσαντο ὑπὸ μορφὴν νέαν. Τοιαῦτα σπάνια χαρέσματα, ἀρμονισμένα εἰς σύνολον ἰσόρροπον, διάγοι ἄνθρωποι τὰ ἔχουν. Ἐκ τῶν διάγον τὸτο καὶ δὲ Εμμανουὴλ Ροΐδης, μοναδικὴ διὰ τοῦτο καὶ ὑπέροχος φυσιογνωμία εἰς τὴν φιλολογίαν μας, δρόπον δὲν ὑάνατος τον ἀφῆκε κενόν, πραγματικὸς καὶ θλιβερῶς δυσαπλήρωτον. Υπάρχουν βεβαίως διάδοχοι προσεγγίζοντες ἡ, ἐστω, καὶ ὑπερέχοντες τὸν συγγραφέα τῶν «Εἰδώλων» καθ' ἔκαστον τῶν προτερημάτων του, χωριστά. 'Άλλ' δλα μαζὶ συνηνωμένα δὲν βλέπω νὰ τὰ ἔχῃ κανές.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΜΟΣΧΟΥ

ΕΡΩΣ ΓΕΩΡΓΟΣ

Δαμπάδα καὶ τόξα ἄφησε καὶ τὸ βουκέντροι παίρνει
Ο πακός Έρως καὶ σακκὶ στὸν ὄμρο του φορεῖ
Κιάφον δυὸς ταύρους ἔξεψε σ' ἓνα ζυγὸν βαρύν,
Αρχισε μέσα στὲς βαθείες τὲς αὐλακιές νὰ σπέρνῃ.
Κιάναβλεψε κ' εἶπε τοῦ Διός: «Γιὰ βρέξε δίχως ἄλλο,
Μήπως ἐσένα στάλετρο, βοῦ τῆς Ενδώπης, βάλω!»

ΒΙΩΝΟΣ

ΕΡΩΣ ΜΑΘΗΤΗΣ

Ακόμη ἔγω ποιμάνοντα κ' ἡ Ἀφροδίτη μπαίνει
Κ' ἐτραύνα ἀπὸ τὸ χέρι του τὸν Έρωτα παιδί
— Σκυρτό, σκυρτό,— καὶ τόσο δᾶ μοῦ λέ' ἡ χαριτωμένη
«Γιὰ μάδε μου τὸν Έρωτα, βροσκέ, νὰ τραγονδῆ».
Εἶπεν ἐκείνη κ' ἔφυγε κ' ἔγω δσα τραγονδοῦσα
Τὰ μάδαινα στὸν Έρωτα — δχάχας, — νὰ λαλῆ
Πῶς ηδρες τὴν φλογέρα δ Πάν καὶ τὸν αὐλὸν ἡ Μονσα
Τὴν ἀπλῆ λύραν δ 'Ερμῆς κι δ Φοῖβος τὴ διπλῆ.
Νά, τοῦτα τὸν ἐμάδαινα μὰ τύνος τὰ λαλοῦσα;
"Αρχισ αὐτὸς νὰ τραγονδῆ σ' ἔμε καὶ νὰ ἐξηγᾶ
Θεῶν ἀγάπατες καὶ θυητῶν καὶ τῆς παρδιᾶς τὰ πάθη.
Κιάπ' δσα εἶπα στὸν Έρωτα ἐεχρῶ σιγά σιγά,
Μόν' δσα μοῦπ' δ Έρωτας, τάχω δλα νερὸ μάθει!

ΣΙΜΟΣ ΜΕΝΑΡΔΟΣ

ΒΙΛΛΙΕ ΔΕΛΙΔ ΑΔΑΜ

Ο ΑΓΙΕΣΤΑΛΜΕΝΟΣ ΤΟΥ ΛΕΩΝΙΔΑ

Διήγημα.

Η μεγάλη πύλη τῆς Σπάρτης στηριζομένη ἦπι τοῦ τείχους δῶς θώραξ χάλκινος ἔπι στήθους πολεμιστοῦ, ἡνοίγετο πρὸς τὸν Ταῦγετον. Η κονιορτώδης κλιτὺς τοῦ δρους βάφεται πορφυρὰ ἀπὸ τὸν ψυχρὰς φλόγας τοῦ πρώτου χειμῶνος καὶ τὸ ἀγόνον δρος ἀντανάκλῃ εἰς τὰ τείχη τῆς πόλεως τοῦ Ήρακλέους τὸ φάσμα μιᾶς ἐκατόμητης θυσιασθείσης ἔκει εἰς τὰ πέρατα μιᾶς φοβερᾶς δύσεως.

"Ανωθεν τῆς πύλης βαρὺ ὑψοῦτο τὸ τείχος, καὶ εἰς τὸ ὄντος του συνωθεῖτο τὸ πλήθος κατέρυθρον ἐκ τῶν ἀντανάγειδων τῆς ἐσπέρας. Ο σίδηρος τῶν πανόπλων, οἱ πέπλοι, τὰ ἀρματα, αἱ ἄκραι τῶν ἀσπίδων ἀπέστραπτον ἀπὸ τὸ αἷμα τῆς δύσεως καὶ μόνον οἱ δρυθαλμὸι τοῦ πλήθους ἤσαν σκυνθρωποί καὶ ἀπέστελλον ἀτενῶς βλέμματα δέεα δῶς ἀκόντια πρὸς τὴν κορυφὴν τοῦ δροίου ἐκ τοῦ ὅποιου ποιά τις εἴδησις μεγάλη ἀνεμένετο.

Πρὸ δύο ἡμερῶν οἱ Τριακόσιοι εἶχαν ἀπέλθει μετὰ τοῦ βασιλέως καὶ στεφανωμένοι μὲ ἀνθη ἐπήγαιναν εἰς τῆς ποτρίδος τὸ συμπόσιον. Προωρισμένοι νὰ δειπνήσωσι εἰς τὰ βασίεια τοῦ Πλούτωνος εἶχον κτενήσει διὰ τελευταίαν φοράν τὰς κόμας των εἰς τὸν ναὸν τοῦ Λικουρύγου. "Επειτα ὑψοῦντες τὰ δόρατα καὶ κτυπῶντες αὐτὰ διὰ τῶν ἀσπίδων οἱ νεοί εἶχον ἀναχωρήσει περὶ τὴν ἥπα ἐν μέσῳ τῶν χειροκροτημάτων τῶν γυναικῶν, ψάλλοντες στίχους τοῦ Τυρταίου. Καὶ τώρα βέβαια δὲν ύψηλὸς χόρτος τῶν Στενῶν θὰ ἔψανε τὰς γυμνάς των κνήμας δῶς δὲν ἡ γῆ, τὴν ὅποιαν θὰ ὑπερασπίσοντο, νὰ ἥθελε νὰ θωπεύσῃ ἀκόμη τὰ τέκνα τῆς πολὺ τὰ ἀναλάβῃ εἰς τὰ ἄγια στέρνα τῆς.

Τὴν πρώταν δὲ δούπος τοῦ σιδήρου τὸν δ ποιῶν ἔφερε δ ἀνεμος καὶ αἱ κραυγαὶ τοῦ θριάμβου εἶχον ἐπιβεβαιώσει τὰς διηγήσεις τὰς δοποίας εἰχον φέρει οἱ ποιμένες ἐντρομοι. Οι Πέρσαι διὰ ὑπεκώρησαν κατατροπωθέντες τελείως καὶ ἀφίνοντες ἀτάφους τοὺς δεκακιοχίλιους Αθανάτους. Η Λοκρὶς ἔβλεπεν ἡδη τὰς νίκας ταύτας καὶ ἡ Θεσσαλία ἐπανεστάτει καὶ αἱ Θῆβαι ἀφυπνίζοντο εἰς τὸ παράδειγμα. Αἱ

'Αθῆναι εἶχον ἀποστέλλει τὰς λεγεώνας των καὶ ὠπλίζοντο ὑπὸ τοῦ Μιλτιάδου τὰς διαταγὰς καὶ ἐπτὰ χιλιάδες στρατιωτῶν ἐνίσχυον τὴν Λακωνικὴν φάλαγγα. 'Άλλ' διόν αἰσθρητης ἐν μέσῳ τῶν παιάνων τῆς νίκης καὶ τῶν θυσιῶν ἐν τῷ ναῷ τῆς Αρτέμιδος οἱ πέντε ἔφοδοι ἀκούσατες τῶν ἀγγελιοφόρων τὰς εἰδήσεις ἡτενίσαν ἀλλήλους μὲ ἀπορίαν. Η γερουσία ἀμέσως ἔδωσε διαταγὰς διὰ τῆς πόλεως τὴν δχύρωμα, καὶ ἐσπευσμένως ἡγούμησαν οἱ τάφοι. διότι η Σπάρτη ἐξ ὑπερηφανείας εἶχε τοὺς πολίτας της δῶς μόνον δχύρωμα.

Κατὰ τι τότε ἐσκίσασε δλας τὰς καράδας καὶ κανεὶς πλέον δὲν ἤκουε τῶν ιερέων τὰς δμίλιας καὶ δλας αἱ πρότεροι ἐνδοξοὶ εἰδήσεις δῶς μύθοι ἐλησμονήθησαν. Οι οἰωνοσκόποί ἀνέφροιξαν καὶ θύματα ἀφιερώθησαν ὑπὸ τὴν λάμψιν τῶν τριπόδων πρὸς τὰς χρονίους θεότητας. "Επειτα αἱ παρθένοι ἐξηλθον διότι τὸ δνομα ἐνδὲ προδότου ἐπρόκειτο νὰ προφερθῇ. Τὰ μαρό των ἐνδύματα ἐσύροντο ἐπὶ τῶν εῖλώτων τῶν ἐξητλωμάνων ἀναισθήτων ἐκ τοῦ μέλανος οἴνου εἰς τὰς βαθμίδας τῶν προπυλαίων δταν αἱ παρθένοι διηλθον ἐπ' αὐτῶν χωρὶς νὰ τοὺς ἀτενίσωσι.

Καὶ μετὰ τὴν ἔξοδόν των ἀντήχησεν ἡ εἴδησις ἡ φρικώδης.

"Ενα ἔρημον στενὸν τῆς Φωκίδος εἶχεν ἀποκαλυφθῆ εἰς τοὺς ἔχθρους, ἔνας Μεσσήνιος ποιμὴν εἶχε πωλήσει τὴν γῆν τῆς Ελλάδος. Ο Εφιαλτης παρέδωσεν εἰς τὸν Σέρενην τὴν μητέρα πατρίδα, καὶ τὸ ἵππικὸν τῶν Περσῶν εἰς τὸ μεῖωτον τοῦ δποίου ἀπέστραπτον τὰ χρυσά ἔξαρτηματα τῶν σατραπῶν, κατεπάτει ἡδη τὸ ἔδαφος τῶν θεῶν καὶ ἐμόλινε διὰ τῶν ποδῶν τὴν τροφὸν τῶν ἡρώων.

Χαίρετε ναοί, προγονικαὶ στεγάι, ιεραὶ πεδιάδες! Μετὰ ὀλύσσεων θὰ ἤρχοντο οἱ ἐκτεθηλυμένοι καὶ οἱ ὁχροὶ διὰ νὰ ἐκλέξωσι δούλιας μεταξὺ τῶν θυσιατέρων σου, δ Λακεδαίμων!

Καὶ δταν οἱ πολίται ἀνηλθον εἰς τὰ τείχη, ἡ θέα τοῦ βουνοῦ ηδησε τὴν ἀπελπισίαν τῶν.

"Ο ἀνεμος ὠλόκυζεν εἰς τὰς βραχώδεις καρά-

‘Αλλ’ ἐκείνη ἡτένισε τὸν ἀνδρα καὶ λαμβάνουσα λίθον τὸν ἔρωτε καὶ αὐτοῦ.

Οἱ λίθοις ἔβαλε τὸν δυστυχῆ δοτις ὑψώσεις τοὺς ὄφθαλμούς καὶ ἐσταμάτησε.

Καὶ τότε μία φρικιασις τὸν ἐκυρίεινε. Ή κεφαλή του μίαν στιγμὴν ὑψώθη καὶ ἐπεσε πάλιν ἐπὶ τοῦ στήθους του.

Ἐφαίνετο σκεπτόμενος.

Τί νὰ ἐσκέπτετο ἄρα γε;

Τὰ παιδία τὸν ἡτένιζον καὶ αἱ μητέρες των τοὺς δύμους εἰς τὸ οὖς δεικνύονται αὐτὸν διὰ τοῦ δακτύλου. Οἱ χονδρὸς καὶ ἀρειμάνιος μάγειρος διέκοψε τὴν ἐργασίαν του καὶ ἀφῆκε τοὺς λέβητάς του. Ἐνα εἶδος θείου θυμοῦ τὸν ἐκαμε νὰ λησμονήσῃ τὰ καθήκοντά του. Ἐπλησίασε εἰς τὸ τείχος καὶ συγκεντρώνων ὅλην τοῦ τὴν δύναμιν, καὶ φουσκώνων τὰς παρειάς του, ἐπινοεῖ τὸν φυγάδα. Καὶ ὁ ἀνεμός δοτις διήρχετο συνεργὸς τῆς ἀγίας ἀγάνακτήσεως συναπέφερε τὸν ἀτιμωτικὸν ἀφοδὸν ἐπὶ τοῦ μετώπου τοῦ ἀθλίου.

Μία βοὴ ἀντίχησεν ἐπιδοκιμάζουσα τὸ ἐνεργητικὸν αὐτὸν δεῖγμα τῆς ἀγάνακτήσεως.

Ἐξεδικοῦντο.

Σκεπτικός, περίφρογτις, στηριζόμενος ἐπὶ τῆς βακτηρίας του ὁ στρατιώτης ἡτένιζε τὴν ἀνοικτὴν πύλην τῆς πόλεως. Εἰς ἔνα νεῦμα τοῦ ἀρχηγοῦ ἡ βαρεία πύλη ἐκύλισε μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῶν τειχῶν, καὶ ἐφηρούσθη ἐπὶ τοῦ γρανίτου. Τότε πρὸ τῆς κλεισμῆς ἐκείνης θύρας ἡ δοτια μὲν τὸν προέγραψε διὰ παντός, ὁ φυγάς ἐπεσε πρὸς τὰ δόπιστα εὐθύνης ἐπὶ τῆς κλιτίνου.

Αὐτοστιγμεὶ μαζὶ μὲ τὸ λικόφως καὶ μὲ τὴν

ΑΠΟ ΤΟΝ ΒΙΟΝ ΚΑΙ ΤΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ*

Οἱ λατρὸς κ. Ιούλιος Μερκάτης, εἶχε τὴν καλωσύνην νὰ μᾶς δώσῃ τὴν ἀνέκδοτον αὐτοτιογραφίαν τοῦ Κερκυραίου μουσουνγόνου Πώσηφ Λιβεράλη, πενθεροῦ του καὶ φίλου στενοῦ τοῦ Σολωμοῦ¹.

* Παναδήναια· ἔτος Γ' σελ. 674 καὶ 716.

¹ Ο μουσουνγός οὗτος ἔγεννηθη τῷ 1820 ἐν Κερκύρᾳ καὶ ἀπέθανε ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1899. Περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων του ἐγράψαμεν τινὰ ἐν τῷ Περιοδικῷ Ημερολογίῳ τοῦ 1900.

διχρωδσάν λάμψιν τοῦ ἥλιου, οἱ κόρακες ἐργίφησαν ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου. Τὴν φορὰν αὐτὴν τοὺς ἔχειροκρότησαν καὶ ὁ νεκρώσιμος τῶν μανδρὸς πέπλος τὸν ἔκρυψε ἀμέσως ἀπὸ τὰς προσβολὰς τοῦ ἀνθρώπινου πλήντου.

Ἐπειτα ἐπῆλθεν ἡ δρόσος τῆς ἐσπέρας ἡ δοτια κατέστησεν ὑγόδην τὸν κονιορτὸν γύρῳ του.

Εἰς τὴν ἐμφάνισιν τῆς ἡσίους δὲν ἀπέμενον ἐκ τοῦ ἀνθρώπου παρὰ μόνον τὰ διασκορπισμένα δοτα. Οὗτως ἀπέθανε μὲ τὴν ψυχὴν ἔξαλλον ἐπὶ τῆς δόξης ἐκείνης τὴν δοτούντυπον, οἱ θεοί, κλείων τοὺς δρφαλαμούς εὑσθίως ὅπως μὴ ταράξῃ ἡ ἐνατένισις τῆς πραγματικότητος μὲ καμίαν ματαίαν θλίψιν τὴν ὑψηλὴν ἰδέαν τὴν δοτούνταν εἶχε σχηματίσει περὶ Πατρίδος — οὗτως ἀπέθανε χωρὶς κραυγὴν, χωρὶς λέξιν καμίαν, σφρίγων εἰς τὴν χείρα του τὴν πένθιμον καὶ θριαμβευτικὴν δάφνην, μὴ χωριζόμενος παρὰ μόνον ἀπὸ τὴν πορφύραν τοῦ ἀλιατός του τῆς γεννετείρας γῆς ὁ ὑπέροχος πολεμιστής, ὁ ἐκλεχθεὶς ἀγγελιοφόρος τῆς Νίκης ἀπὸ τοὺς τριακοσίους χάριν τῶν θανατίμων του πληγῶν, καὶ ἀπεκδυθεὶς παρὸ αὐτῆς τοῦ ξίφους καὶ τῆς ἀσπίδος καὶ ἀχθεὶς ἐξωθεν τοῦ στενοῦ πρὸς τὴν Σπάρτην καὶ πεισθεὶς μετὰ κόπου παρὰ τῶν συντρόφων του, ὅτι ἐπρεπε νὰ χρησιμοποιήσῃ τὰς τελευταίας του δυνάμεις πρὸς σωτηρίαν τῆς Πατρίδος — οὗτως ἔζηφανίσθη εἰς τὸν θάνατον, ἐπεφημούμενος ἡ οἵη ἀπὸ ἐκείνους διὰ τὸν δοτούνταν ο ΑΙΓΕΣΤΑΛΜΕΝΟΣ ΤΟΥ ΛΕΩΝΙΔΑ.

Μετάφρασις Ν. Έπ.

Ἐπ τῆς αὐτοβιογραφίας ταύτης γραμμένης ίταλιστί, μεταφράζομεν τὸ μέρος ἐκείνο, τὸ δοτούντον διφορδῇ τὸν ποιητήν.

Οἱ Λιβεράλης λέγει ὅτι περὶ τοῦ Σολωμοῦ πολλὰ ἡδύνατο νὰ γράψῃ ἀπόρρητα καὶ ἐνδιάφεροντα, καθότι συνέδετο μαζί του ἐπὶ τινὰ ἔτη, δύμως παρασιωπὰ πολλὰ καὶ εἰνε ἐπιφυλακτικός. Μετὰ τὴν δήλωσιν ταύτην, γράφει ἐπὶ λέξει:

«Μίαν ἡμέραν τοῦ 1848 μὲ προσεκάλεσεν

» εἰς γεῦμα, διὰ νὰ τιμήσω, ὃς μοῦ εἶπε, μίαν μακαρονάδα. Μόλις ἐκάθησαν, εἶδε ὅτι δὲν ἡμούν χαρούμενος. Μετά τινα λεπτὰ μοῦ λέγει:

» — Σήμερα δὲν ἔχεις διάθεσιν, τί ἔχεις;
» — Κακάς εἰδήσεις, τοῦ εἴπα.

» — Σιωπή, μοῦ ἀπάντη.
» Μετά δύο λεπτὰ περίπου μοῦ λέγει:

» — Ισως... νέον δυστύχημα διὰ τὴν Ιταλίαν;

» Εἰπέ μου... σὲ διατάσσω!

» — Να, ἡ μάχη τῆς Νοβέρας, ἡ δοτια ὡς ἐλευθέρων τοὺς Ιταλούς.

» Ενίκησαν οἱ Αύστριακοι ἐνέκα προδοσίας ἐνὸς στρατηγού!

» Δὲν εἶχε προφέρει τὴν τελευταίαν λέξιν, καὶ ὡς ἀστραπὴ ἡγέρθη καὶ ἐβάδιζε δεξιὰ καὶ ἀριστερά, πολὺ ταραχμένος. Μοῦ φαίνεται ὅτι ἀκόμη βλέπει τὸ μεγαλοπρεπὲς ἐκείνο ἀνάστημα τοῦ ποιητοῦ τοῦ ἐμπνευσμένου, μὲ τὰ χέρια εἰς τὰ μαλλιά, μὲ τὰ μάτια γεμάτα φωτιά καὶ δάκρυα, δλως ἀφωσιωμένου εἰς τὴν Ιταλίαν, μὲ τὰς ὑψηλοτέρας σκέψεις εὐγνωμοσύνης. Τόσον μὲ συνεκίησεν, ὡςτε ἐτρέχει τὰ δάκρυα μου, τὰ δοτούντα προσεπάθουν νὰ κρύψω διὰ νὰ μὴ τὸν λυπήσω περισσότερον.

» Τὸ γεῦμα ἐνανάγησε, ἐχάθησαν τὰ μακαρώνια. Ή εὐγενῆς ἐκείνη καρδία μοῦ ἐξηγήσεις συγγνώμην διότι ἐμεινα, νησικός.

» Ήγάπα υπερβολικὰ τὴν μουσικήν. Ἐνθυμούμαι διότι εἰς τὸν ἐκπιάσιον μιᾶς μεγάλης Παρισικετῆς ἐγώ καὶ δ ποιητῆς ἀκολουθούσαμεν τὴν μουσικὴν τῆς Φιλαρμονικῆς.

» Ίδον δ ποιητῆς ὅτι ἐγώ ἐθαύμαζα διότι ἀκολουθεῖ καθ' ὅλον τὸν δρόμον πλησίον μου, μοῦ εἶπε:

» — Σὲ τιμῶ διὰ νὰ τιμήσω τὴν τέχνην καὶ νὰ σὲ ἐκπιμόσουν.
» Τὸν ἡρώτησα διὰ τὸ πένθιμον ἐμβατήριον τὸ δοτούντον ἐπαίξεν δ Φιλαρμονικὴ τοῦ ἡρεσεοῦ (ἡγνόει ὅτι ἡτο ἔργον μου) μοῦ ἀπήντησε μὲ γλυκεῖαν πραότητα:

» — Εἶνε πολὺ συγκινητικόν, ἀλλὰ δὲν εἰνε ἔργον μεγάλου διδασκάλου, εἶνε νεανικὸν ἔργον, καὶ ὑποδέτω διὰ εἰνε ἴδιον σου.

» Οταν τῷ 1846 ἐπέστρεψα ἀπὸ τὴν Βονιάν, τοῦ εἴπα διὰ τὸ Ροσίνης μὲ ἐξετίμησε πολὺ καὶ μὲ ἡθελε πάντοτε πλησίον του. Ο Σολωμὸς μοῦ ἀπήντησε:
» — Φαίνεται διὰ ἐκείνη ἡ μεγαλοφυΐα σου.

» φεν εἰς σέ, ἐκείνο τὸ δποτοῖον ἐγώ ἀκόμη προσπαθῶ νὰ ἀνακαλύψω.

» Ολίγην ἐκτίμησιν εἶχε εἰς τὸν Μουστοξύδην, διητού, διέσπασε τὸν ἐνόμιζε ματαιόδοξον, καὶ διεφώνει μὲ τὸν Θωμαζαίον. Δὲν τοῦ ἡρεσεοῦ διαφέρεις διατί τοι τοιούτους.

» Εξετίμα καὶ ἡγάπα πολὺ τὸν Ρεγάλδην διὰ τὴν εὐκολίαν τοῦ νὰ αὐτοσχεδιάζῃ στίχους καὶ διὰ τὴν ἡθικήν του. Εξετίμα τὸν Τούλιον. Τυπάλδον καὶ τὸν Γεράσιμον Μαρκοδάν.

» Ήγάπα καὶ ἐξετίμα τὸν Κουαρτάνον. Ομως ἡμέραν τινὰ δυσηρεστήμη καὶ ἐπῆλθε ψυχρότης. Αλλ' ὅταν βαρέως δια Κουαρτάνος ἡσθένησε, πολὺ λέλυθη.

» Ενδυμούμαι διὰ μίαν ἡμέραν μὲ συνήντηση καὶ μοῦ εἶπε:

» — Να μὲ συνοδεύσῃς εἰς τὸν Κουαρτάνον. Εμμαθα διὰ τοῦ βεβετιώθη πολὺ νὴ γεία του.

» Οταν ἐφθάσαμεν εἰς τὴν οἰκίαν του, ἐκτύπωσε τὴν οἰκίαν. Ήλθεν ἡ κόρη του νὰ ἀνοίξῃ, καὶ ἀμα καρδία μεταξύ της τοῦ ποιητής τοῦ ιδιούτης. Ήδην δ ποιητής τὸ ἐρυθρόμηνα τῆς κόρης είπεν ἀμέσως χαρούμενος:

» — Εἰπέ εἰς τὸν πατέρα σου διὰ ἡλια νὰ διοτάσω τὴν καλλιτέχνειον του.

» Η κόρη τὸν προσεκάλεσε νὰ ἀνέλθῃ.

» Ήγάπα δλους τοὺς πρόσφυγας Ιταλούς. Ήγαπάτο πολὺ αὐτὸ τοὺς Αγγλούς.

» Ενθυμούμαι ἐν περίεργον γεγονός. Διερχόμεθα ἀπὸ προυράν, ήτις ἀμα εἰδεί τὸν ποιητήν, παρετάχθη καὶ παρουσίασε δπλα. Μοῦ εἶπε:

» Οι Αγγλοι ἡξέρουνε νὰ τιμήσουν.

» Εἶχε τὴν ἀδυναμίαν νὰ κάμη συχνά τὴν ἐξῆς ἐρώτησιν:

» — Πῶς μὲ βλέπεις ἀπὸ ὑγείαν;

» — Καλά, τοῦ ἐλέγον καὶ εὐχαριστεῖτο.

**

Ο κ. Δημήτριος Λούντζης Σολωμὸς μᾶς εἶπε τὰ ἔξις:

Ο πατήρ του Νικόλαος Λούντζης, δ ποιητής Σολωμὸς καὶ ἀλλοι οἰκογενειακοί φύλοι είχαν ἀποφασίσει νὰ κάμουν μίαν ἐκδρομήν. Ο Λούντζης εἶχε μαζί του ἔνα βιβλίον, τὸ δποτοῖον διατηρεῖ ἀκόμη δ νιός του Δημήτριος καὶ εἰς τὸ δποτοῖον ἐγδαφε τὰ ἔξιδα καὶ ἐσχεδιάζει τοπία διαρκούστης τῆς ἐδρομῆς. Εἰς τὸ βιβλίον

τοῦτο δὲ ποιητής αὐτοσχέδιασε τὸ ἔξῆς ἐπίγραμμα:

*Zakynthos ζὰ καὶ ἀνὴ σὺ ζήτα,
Ζακύνθιος, Ζακύνθιος, δὲ φεύγα.*

Οἱ Νικόλαιος Λούντζης εἶχε μίαν εἰκόνα του κατά τὴν παιδικήν του ἡλικίαν. Οἱ ποιητής ίδων αὐτὴν ὅταν δὲ οἱ Λούντζης ἦτο πλέον ἡλικιωμένος, ἔγραψεν ἐπάνω εἰς τὴν εἰκόνα τὰ ἔξῆς:

*Di prima gioventù, al primo albero,
Sorride il volto all'esultante cuore.*

**

Οἱ Π. Μπαμπάκος, Ζακύνθιος, πρόφην νομάρχης μᾶς διηγήθη τὰ ἔξῆς.

Οἱ γνωστὸν δὲ Σολωμὸν ἐθέλγετο ἀπὸ τὰ αὐτοσχέδια πούματα τοῦ τυφλοῦ Ζακυνθίου ἐπαίτου Νικολάου Κοκονδρῆ. Μίαν ἐσπέραν, ἐνῷ δὲ ποιητής διήρχετο ἀπὸ ἕνα οἰνοπωλεῖον, βλέπει ἐκεῖ ἀπειρονάκοσμον προσεκτικόν. Σταματᾷ. Ἡτο μέσα δὲ ποιητής ραψῳδὸς καὶ διηγεῖτο τὴν πυρκαϊνήν εἰς τὰ Ιεροσόλυμα. Ἡτο δὲ πώτη φρόδη ποῦ δὲ Σολωμὸς τὴν ἤκουε. Μένει σιωπήλος καὶ προσεκτικός. Ἀφοῦ δὲ ποιητής ἐτελείωσεν, δὲ Σολωμὸς προχωρεῖ σοβαρὸς καὶ παρακαλεῖ τὸν αὐτοσχέδιον ποιητήν νὰ ἐπαναλάβῃ τὸ ὀδραῖον ποίημα, τοῦ δποίου ἐσώθη μόνον τὸ δίστιχον:

*'Ο ἄγιος τάφος τοῦ Χριστοῦ, ἐμεῖνος δὲν ἔκανε
Ἐκεῖπον βγαίνει τὸν Αγιο Φῶς, ἀλλὰ φωτιά δὲν πάει.*

Μόλις ἐτελείωσεν, δὲ Σολωμὸς συγκινημένος καὶ μὲ σοβαρότητα εἶπεν εἰς τὸν οἰνοπώλην:

— Κέρασε δόλους, δοσο κρασί πιοῦντες ἀπόψε εἶνε δόλο δικό μου, ἔλα αὔριο σπίτι νὰ σὲ πληρώσω.

Καὶ ἔφυγεν ἐνθουσιασμένος.

Οἱ Σολωμὸς πάντοτε ἔδιδε χρήματα εἰς τὸν πτωχὸν αὐτὸν ραψῳδόν.

**

Οἱ Δημήτριος Λούντζης μᾶς εἶπε καὶ τὸ ἔξῆς δίστιχον τοῦ Σολωμοῦ:

*Sparisce il fragil vel che'l volto abbella
Ma non si spegne mai del cor la stella.*

**

Εἴδομεν δὲ ποιητής δὲν ἔξετίμα τόσον

τὸν σοφὸν Μουστοξύδην. Οἱ λόγιοι φύλοι καὶ Φρειδερίκος Καφρέρ, δὲ πρόδεδος τῶν ἔσορτῶν τοῦ Σολωμοῦ, μᾶς ἔδωκε τὸ ἔξῆς ἐπίγραμμα τοῦ ποιητοῦ:

*Nel corso di una vita tutta quanta
Mustoxidis faceva il vero falso
Ed il falso vero.*

**

Οἱ ζωγράφος καὶ Σπυρίδων Πελεκάδης ἔμαθε παρὰ τοῦ φύλου του Νικολάου Βολτέρρα κόμητος. Χρυσοβέργη τὸ ἔξῆς ἐπεισόδιον.

Πυρκαϊά ἐξερράγη εἰς τὴν οἰκίαν εὐγενοῦς Ζακυνθίου ἥτις ἀπετεφρώθη. Ἐπιτροπὴ περιεφέρετο ἀκολούθως πρὸς συλλογὴν ἔρανων διὰ τοὺς παθόντας ἐκ τῆς πυρκαϊᾶς. Μέλος τῆς ἐπιτροπῆς ἦτο καὶ δὲ οἡθεῖς Βολτέρρας, φίλος τοῦ ποιητοῦ.

Η ἐπιτροπὴ μετέβη εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ποιητοῦ Ζητοῦσα τὴν συνδρομήν του.

— Ανοιξε καὶ πάρε δσα θέλεις, Νικολή μου, λέγει δὲ ποιητής πρὸς τὸν Βολτέρρα.

— Επήρρα, Νιώνιο μου, δεκαέξη τάλλαρα.

— Νικολή μου, δὲν σοῦ εἴπα νὰ μοῦ πῆς πόσα θὰ πάρης, σοῦ πάρης, σοῦ πάρης δσα θέλεις.

**

Η σεβαστὴ δέσποινα Λαύρα Βολτέρρα, τὸ γένος Μελισσηνοῦ, γοραῖα ὑπερεβδομηκοντοῦτις, ἥτις ἔγνώρισε τὸν ποιητήν, μᾶς εἶπεν δὲ συχνὰ δὲ ποιητής ἐπεσκέπτετο τοὺς γονεῖς τῆς καὶ μετέβαινεν εἰς τὸ περιβόλι δπού ἐστέκετο ἐκθαμβώς πρὸ τῶν ἀνθέων, τὰ δποῖα ἐθαύματε.

Εἶς τινα μέρη ἤσαν φυτευμένοι ὀράνοι κρίνοι, καὶ ἐνῷ τοὺς ἐθαύματε εἶπε: Εἶνε ὀράνος στολισμὸς διὰ τάφον, γιὰ νὰ φανερώσουν τὴν ὀγκότητα τῆς ψυχῆς τοῦ πεθαμένου.

Η ἐπιθυμία του ἔγινε, χωρὶς νὰ ἔχουν γνῶσιν οἱ ἐκτελέσαντες αὐτήν.

Οἱ Σπυρίδων Μελισσηνὸς ποιητής Κερκυραῖος τῷ 1860 ἔγραψε «Οτε πρὸ ἔνδος ἔτους ἐπορεύθησεν νὰ ἐπισκεφθῶμεν τὸν τάφον τοῦ Ποιητοῦ μας, δὲ φύλαξ μᾶς ἔδειξεν αὐτὸν, διακοινόμενον τὸν ἄλλων μόνον ὑπὸ δόνον κορώνων ἄτινα τὸν ἐστόλιζον. »Αν ἔλειπον καὶ αὐτοί!...» μᾶς εἶπε δὲ ἀπλοῦς ἀνθρώπος.»¹.

**

¹ Προβλ. Τὰ μνήματα ταῦτα ἔπος Σπυρίδων Μελισσηνοῦ. Κερκύρα 1860. Όλον τὸ ποίημα τοῦτο ἀφορᾷ τὸν Σολωμόν.

Η οἡθεῖσα ἀξιόλογος δέσποινα μᾶς εἶπεν, δὲ ποιητής ἥτο δρομεὺς πρώτης δυνάμεως κατὰ τὴν νεότητά του. Ἐπήγανε εἰς τὸν Πρόδρομον καὶ αὐθημερὸν ἔγνωριζε. Μὲ μεγάλην εὐκολίαν διέτρεχε πολλὰ χιλιόμετρα.

Οἱ ποιητής ἐπειδήμει νὰ εἴνε πάντοτε ἀνενόχλητος. Οἱ φύλοι του ἔπρεπε νὰ εἴνε τῆς ἐκλογῆς του. Εἰς τὸν δρόμον δὲν ἤθελε νὰ τὸν σταματῶν οἱ γνώριμοι του οὐδὲ οἱ φύλοι ἄνευ αἰτίας. Καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς χαιρετισμοὺς σπανίως ἀντεχαιρέτεται. Η οἡθεῖσα δέσποινα Λαύρα Βολτέρρα μᾶς διηγήθη τὸ ἔξῆς: Ο σύνγρις τῆς Δημήτριος Βολτέρρας ἥτο εἰς Κέρκυραν. Ἡτο καὶ αὐτή. Ἡμέραν τινὰ ἤσαν εἰς τὸν περίπατον καὶ συγνήτησαν τὸν ποιητήν, φύλον οἰκογενειακόν. Ο Βολτέρρας πρώτος ἀποκαλύπτεται χαιρετῶν τὸν ποιητήν, διστις τοὺς ἔκιτταξε καὶ σοβαρῶς ἐπροχώρησε χωρὶς νὰ ἀνταποδώῃ τὸν χαιρετισμόν.

Τὴν ἐπομένην δὲ ποιητής βλέπει τὸν φίλατόν του Βολτέρρα καὶ τοῦ λέγει:

— Μίμη! δὲν σοῦ εἴπα ποῦ δταν θέλω σὲ χαιρετάω ἐγὼ πρῶτα; τί μ' ἔχαιρέτησες χθές;

**

Η ἀνεψιὰ τοῦ ποιητοῦ, δὲ θέσποινα. Αγγελική Κιβετοῦ — δὲ μήτηρ τῆς ἥτο δὲ μυγάτηρ τοῦ ἀδελφοῦ του ποιητοῦ Ροβέρτου — μᾶς διηγήθη τὰ ἔξῆς:

Η μήτηρ τῆς δταν ἥτο ἀκόμη κόρη, συνωμίλει ποτὲ σοβαρῶς καὶ μυστικῶς μετά τινος συνωμηλίκου της. Ο θεῖός, δὲ ποιητής, διερχόμενος τυγαίως, εἶδεν αὐτάς καὶ μετά πονηροῦ μειδιάματος εἶπεν ἀμέσως:

*Κοπελούλαις μου, ποῦ πάτε
Καὶ συγνορυφομιλεῖτε;
Σᾶς παρακαλῶ νὰ πῆτε
Τὸ τί λέτε σεῖς δὲ δυό!*

**

Οἱ ποιητής ἡγάπα πυλὺ τὴν τοποθεσίαν Στράνη — δπού, ὡς γνωστόν, ἔγραψε καὶ τὸν ἀθάνατον Υμνον — διότι ἐκεῖ ἔβλεπε τὸ ἰδεῶδες του, τὴν ὀραιοτάτην Σωσάνην ἀδελφὴν τοῦ Λουδοβίκου Στράνη, κατόπιν σύζυγον τοῦ Γεωργίου δὲ Ρώση. Ήτο ἔρως δλως πλατωνικός. Ο ποιητής δὲν ἔτρεφε συμπαθείας πρὸς τὴν σύζυγον τοῦ ἀδελφοῦ του Ροβέρτου καὶ πρὸς τὴν πρώτην σύζυγον τοῦ ἀδελφοῦ Δημήτρου.

**

Ο Φραγκίσκος Καραβάνας, διδάσκαλος τῆς Φιλαρμονικῆς Κερκύρας καὶ μαθητής του Μαντζάρου, ἔβλεπε συχνὰ τὸν Σολωμὸν εἰς τὸν Μαντζάρον καὶ συνώδευε τὸν Μάντζαρον καὶ τὸν Σολωμὸν δταν ἐπήγανον εἰς τὸν περίπατον. Ο Καραβάνας μᾶς εἶπεν δὲ ποιητής ἐπρόσεχε πολὺ δταν ἤκουε νὰ διμιλοῦν ἐλληνικὰ οἱ ἀνθρωποι τοῦ λαοῦ Ἡρεσκετο εἰς τὰς ἔξοχας νὰ διμιλῇ μὲ χωρικούς, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ ἀκούῃ λέξεις, διὰ τὰς ἀποθησανθριζη. Οταν δταν καμμίαν λέξιν, τὴν δταν διερχόμενον, ἀμέσως ἔμενε καὶ τοῦ ἔλεγε:

— Τί είπες; ματαπές το. Bravo, bella, bella. Καὶ τοῦ ἔδιδε τοῦλάχιστον δύο σελίνια.

Πολλάκις δὲ ποιητής μετά τοῦ δεινοῦ ιταλοῦ φιλολόγου περιεφέρετο διὰ νὰ ἀποθησανθριζῃ λέξεις. Ο μὲν ποιητής ἐκνηγήγα τὰς ἐλληνικάς, δὲ δὲ ιταλὸς φιλολόγος τὰς ιταλικάς λέξεις, διότι δις γνωστόν, ίδιος κατὰ τὴν ἐποχὴν, ἐκ Κερκύρας — εἰς τὴν πόλιν — ἥτο κοινὴ ή ιταλική.

**

Ο λόγιος διηγήδος καὶ Διονύσιος Δάσης μᾶς διηγήθη τὸ ἔξῆς ἀνέκδοτον, τὸ δποῖον δτανούσε ἀπὸ τὸν κερκυραῖον Ι. Αγγελικόπουλον ππασματοδίκην ἐν Ζακύνθῳ πρὸ ἐτῶν.

Ο Αγγελικόπουλος μαθητής, γεώτατος, ἥτο μετά τινων συμμαθητῶν εἰς τὴν Σπιαράδαν. Ο ποιητής, μὲ τὴν συνήθη σοβαρότητα διήρχετο πλησίον τῶν μαθητῶν. Αίφρης σταματᾷ καὶ λέγει εἰς τὰ παιδιά:

— Ο δίπαπτος, δὲ τοίταππος τῆς μαῦρους, μαντέψατε, είνε ποιός;

Ἐπανέλαβε τοῦτο τρίς. Οι μαθηταὶ τὰ εἰχον κυριολεκτικῶς χάσει καὶ ἔμενον σιωπηλοὶ καὶ ἔκθαμψοι.

Ο ποιητής προσέθεσεν ἔπειτα:

— Ολοι ἐνιωμένοι λέγετε: δ. Λεοπόλδος Γιός. Ο Λεοπόλδος Joss ἥτο γερμανὸς τὴν πατρίδα, δικηγόρος διαπρεπῆς ἐν Κερκύρᾳ, καὶ ἥτο καθηγητής τοῦ ἐμπορικοῦ δικαίου ἐν τῷ Τονίῳ Πανεπιστημίῳ. Ο Σολωμὸς ἔτρεφε ἀντιπάθειαν πρὸς τὸν γερμανὸν ἐπίστημα διότι ἥτο ἀσχημός.

**

Ο ποιητής έπεδύμει νὰ ἔκτεληται πᾶσα διαταγή του καὶ λογικὴ ἐπιθυμία του. Ο δικηγόρος κ. Νικόλαος Αρβανιτάκης Κόκκιαρης, γραμματεὺς τῶν ἐν Κερκύρᾳ Πρωτοδικῶν, μᾶς διηγήθη τὰ ἔξῆς: Παρὰ τῇ οἰκίᾳ ἔνθα ἐν Κερκύρᾳ κατώκει ὁ ποιητής, ἡμέραν τινὰ εἰργάζετο ἔνας λιθοτόμος. Τὰ κτυπήματα τῆς σφύρας φοβερὰ ἥνοχλουν τὴν ἡσυχίαν τοῦ ποιητοῦ μελετῶντος. Διὰ τοῦτο πρόβαλε καὶ παρακάλεσε τὸν λιθοτόμον νὰ μεταφέρῃ τὴν ἐργασίαν μακρύτερα τῆς οἰκίας του, διότι τὰ κτύματα τὸν ἥνοχλουν.

Ο λιθοτόμος ἀπήντησε ἀποτόμως:

— Ω ἀδεօφέ, ποῦ θὰ φύγω ἀφ' τὴ δουλειά μου γιὰ τὴν ἡσυχία σου!

Ο ποιητής ἔρωτᾶ:

— Απὸ ποῦ εἰσαι;

— Απὸ τὴ Ζάκυνθο.

— Τὸ ἐκατάλαβα, ἐπανέλαβεν δὲ ποιητής, ἀπὸ τὴν αὐθιδειά σου.

* *

Απὸ τὸν Μάντζαρον εἶχον ἀκούση τὸ ἔξῆς χαρακτηριστικόν.

Ημέραν τινὰ εἰς συζήτησιν τοῦ ποιητοῦ μετά τίνος φίλοι τὸν τον, δὲ ποιητής ἔξεφράσθη καὶ ποιητής ζωηρῶς. Η συζήτησις ἐτελείωσε καὶ οἱ φίλοι ἀπεχωρίσθησαν. Ο ποιητής μετέβη εἰς τὴν οἰκίαν του διὰ νὰ κοιμηθῇ. Ήλθεν ἡ ώρα νὰ πλαγιάσῃ ἀλλ' ἀδύνατον νὰ ἀποκοιμηθῇ, διότι ἔνόμιζεν διὰ τὴν ζωηρὰ συζήτησις θὰ ἔλυπτησε τὸν φίλον, ἐνῶ δὲν ἔπρεπε γὰρ τὸν λυπήση ἀδίκως. Ήτο ἀδύνατον νὰ ἀποκοιμηθῇ ἀπὸ τὴν ἰδέαν ταύτην. Εσηκώθη, ἐνεδύθη καὶ μετέβη εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ φίλου. Κτυπᾷ τὴν θύραν. Προσβάίνει ἡ υπηρέτρια καὶ δὲ ποιητής λέγει:

— Εἴτε τὸν φίλον ποῦ τὸν θέλω διὰ νὰ τοῦ ζητήσω συμπάθειο.

Ο φίλος σύγεκινήθη καὶ δὲ ποιητής χαρούμενος ἔφυγεν.

* *

Ο λόγιος δικηγόρος κ. Ναθαναῆλ Δομενέγινης μᾶς διηγήθη διὰ τὸ Σολωμὸς συχνὰ τὸ ἐσπέρας μετέβαινεν εἰς τὴν συναναστροφὴν τοῦ πάππου του, ὃπου ἐσύχναζεν δὲ Παῦλος Μερκάτης καὶ ἵτρος Διονύσιος Ταλαιπέρας Διηρχοντο δὲ τὴν βραδυά κάμιοντες αἰνίγματα ἴταλιστι. Ο Δομενέγινης ἀντέγραψε τὰ καλλίτερα καὶ ἀκόμη διαφυλάττουσιν αὐτὰ οἱ ἔγγονοι του. Δυστυχῶς δὲν φέρουσι τὰ ὄν-

ματα, ὡς μᾶς εἶτεν δὲ ὄντω φίλος, καὶ οὕτως ἀγνοοῦμεν πότια εἶναι τὰ δοποῖα ἔκαμεν δὲ ποιητής. Ο Σολωμὸς ἡρέσκετο ἐν Ζακύνθῳ νὰ αὐτοσχεδιάζῃ καὶ νὰ λύῃ αἰνίγματα.

* *

Ο Σολωμὸς ἥγάπα δὲ τὰ ὠραῖα πράγματα, καὶ μεγάλως ἐνεθουσιάζετο διόπου καὶ ἀνέβλεπε τὸ ωραῖον.

Κι αὐτὸ τὸ μικρότατον λουλουδάκι ἥρκει νὰ τὸν ἐνεθουσιάσῃ.

Ημέραν τινὰ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Δημητρίου μετέβη εἰς περίπτατον εἰς τὴν Μπόχαλιν. Εξαφνα ὠραῖον γαϊδουρόσι μετέβη πηδῶν πρὸς τὸν ποιητήν. Ο ἀδελφός του ἐφοβήθη καὶ προσεπάθησε νὰ διώξῃ τὸ ζώον.

Μή, λέγει δὲ ποιητής ἀπανθέστατος. Καὶ θέτει τὴν χειρανεῖστα τὰ θυλάκια τον καὶ δίδει εἰς τὸ ωραῖον μικρὸν ζώον γλυκύσματα. Αμα τὰ ἔφαγεν ἐκ τῆς παλάμης τοῦ ποιητοῦ, τὸ ζώον δεικνύον χαρὰν καὶ πηδῶν ἔφυγεν. Ο ποιητής ἥγάπα τὰ ζῷα.

Ο ποιητής μετέβαινεν συχνὰ εἰς τὴν Μπόχαλιν μόνος του καὶ εἰς τὸ ωραῖον γαϊδουρόσι εδίδει, δοσίς τὸ ἔβλεπε, γλυκύσματα. Τὸ ζώον τὸν ἐγγώριζε καὶ ἀμα ἀπὸ μακρὰν ἔβλεπε τὸν ποιητήν, χαρούμενον ἔτρεχε διὰ νὰ φάγῃ τὰ γλυκύσματα.

Ο ποιητής, ως γνωστόν, πάντοτε εἶχε τὰ θυλάκια τον γεμάτα ἀπὸ γλυκύσματα διὰ τὰ μικρὰ παιδία.

* *

Ἐν τῷ ἀρ. 40 τῶν Παναθηναίων ἐδημοσιεύσαμεν ἐπίγραμμα τὸ δοποῖον ἀπέστειλεν εἰς τὸν ἀδελφόν του, ἀλλὰ ἀπὸ τυπογραφικὸν λάθος παρεκείρθη δὲ τελευταῖος στέκος, διὸ τὸ ἀναδημοσιεύομεν πλήρες.

Γυμνὸς τὸν κόσμον ἔμπηκα,

Γυμνὸς θὲ νὰ ταφῶ

Ο κόσμος εἴνε ξέρος

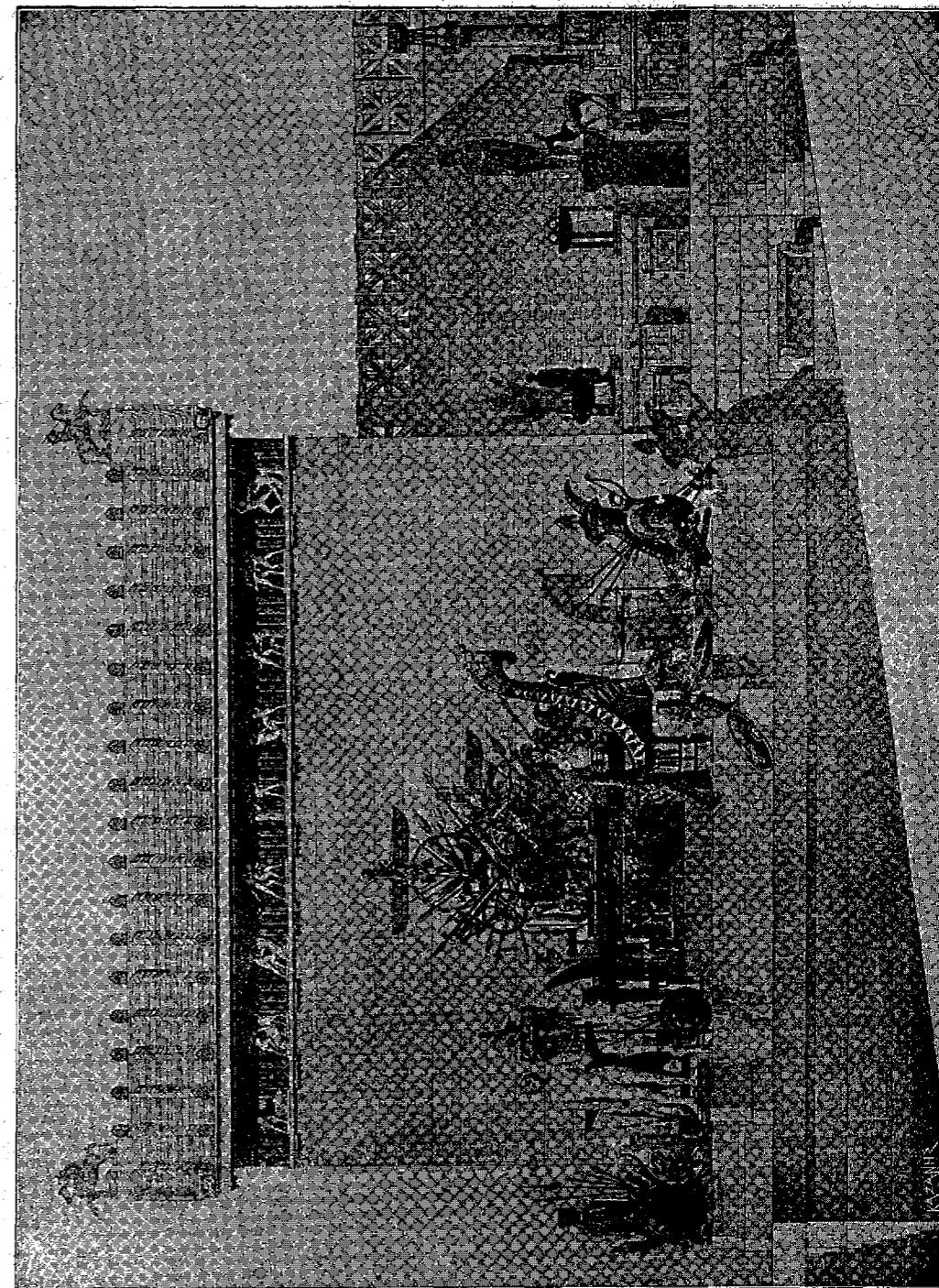
Δὲν εἴνε κανενὸς

Διογύσιος Σολωμός.

* *

Ἡ δευτέρα σύνυγος τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ ποιητοῦ Δημητρίου, γενομένη μετέπειτα εἰς δευτέρον γάμον σύνυγος τοῦ Κοκκίδου καθηγητοῦ τοῦ ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, μᾶς διηγήθη τὰ ἔξῆς :

Ο ποιητής ήτο ἀνήρ συμπαθεῖσιν καὶ ἀντιπαθεῖσιν. Οταν εἶχε σχηματίσει καλὴν ιδέαν

περί τινος ἀνθρώπου, ἵτο ἀδύνατον νὰ τὴν χάσῃ. Ἐμπιστεύετο εὐκόλως καὶ ποσὰ χρημάτων. Οἱ ἀδελφός του εἰς μάτην τοῦ ἔλεγεν διὰ ὅδεινα ἡ δεῖνα εἶνε εὐκολον νὰ τὸν ἀπατήσῃ.

Δὲν ἔδιδεν οὐδεμίαν σημασίαν εἰς τὰ χρήματα.

**

Ἡ ίδια σεβαστή δέσποινα μᾶς διηγήθη διὰ κατὰ τὴν νύκτα τοῦ θανάτου τοῦ ποιητοῦ, παρετηρήθη ποιά τις βελτίωσις.

Οἱ ἀσθενεῖς τὴν νύκτα εἶχε διέλθη καλά, μάλιστα καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς συνήθους ἀγρυπνίας του ἐψαλλε ποίημα αὐτοσχέδιον διὰ τὸν διδάσκαλον τῆς παιδικῆς του ηλικίας.

Τὴν πρωίαν δὲ θάνατος αἰφνιδίως τοῦ ἀφῆρε τὴν πολύτιμον ζωὴν τού.

**

Ἡ εἰδησίς τοῦ θανάτου του ἀπὸ στόματος εἰς στόμα διεδόθη ἀνὰ πᾶσαν τὴν πόλιν. Τοὺς πάντας ἐλύπησε δυνατὰ διότι ἐν Κερκύρᾳ ἐλατρεύετο.

Ἡ Ίονιος Βουλὴ ἀπὸ τῆς δεκάτης τῆς πρωίας εἶχεν ἀδχίσει τὴν συνεδρίασιν.

Εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς Βουλῆς ἀναγινώσκονται τὰ ἔπομενα ἐν σελίδῃ 48:

«Οἱ προσωρινὸς πρόεδρος διακόπτει ἐπὶ ἐν τέταρτον τῆς ὥρας τὴν συνεδρίασιν. Μετ' οὐ πολὺ δὲ προσωρινὸς πρόεδρος ἀνέλαβε τὴν ἔδραν αὐτοῦ καὶ διαχρονῶν ἀνήγγειλε τῇ συνελεύσει τὴν κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην φυλάσσαν λυπηρὸν εἰδήσιν τοῦ θανάτου τοῦ μεγάλου ποιητοῦ τοῦ Ιονίου, Διονυσίου Σολωμοῦ. Πρὸς ἀπόδειξιν τῆς λύπης, ἢν δόλος δὲ λαὸς τῆς Ἐπτανήσου μέλλει νὰ αἰσθανθῇ ἐνεκεν τοιούτου δυστύχηματος, ἐπρότεινεν ἵνα ἡ Συνέλευσις διακόψῃ τὰς ἔργασίας της.

»Βαθεῖα λύπη καταλαμβάνει τὴν Συνέλευσιν καὶ ἄπαν τὸ ἀκροατήριον. Ὁ Κ. Μεταξᾶς λέγει, διὰ δὲ θάνατος τοῦ διασήμου ποιητοῦ διὰ διφέλει νὰ θεωρήθῃ δῶς ἐθνικὸν δυστύχημα. Ἡ Συνέλευσις συμμερίζεται τὴν γνώμην ταύτην καὶ διμοφώνως παραδέχεται τὴν πρότασιν τοῦ προσωρινοῦ προέδρου. Προσέτι δὲ καὶ προσωρινὸς πρόεδρος προτείνει καὶ ἄπαντες παραδέχονται, ἵνα οἱ ἐκλεχθέντες ἀντιπρόσωποι συνέλθωσιν διμοῦ κατὰ τὴν ὥραν τῆς κηδείας καὶ συνοδεύσωσι τὸν νεκρόν.

»Μετὰ ταῦτα δὲ προσωρινὸς πρόεδρος ἀπέλυσε τὴν συνεδρίασιν, διποτες ἑξακολουθήσῃ τὴν προσεκτή Δευτέραν».

Οἱ προσωρινὸς πρόεδρος ἵτο διηγεραφεὺς Ἀντώνιος Δάνδολος, Κερκυραῖος

ΣΠΥΡ. ΔΕ ΒΙΑΖΗΣ

ΣΤΟ ΧΟΡΟ

Λαμποκοποῦσε ἡ σάλα, καὶ τῆς ἔλεγα
στῆς μονσικῆς, ποῦ ἐτρέλλαινε, τὸν ἥχον·

— βλέπεις τὰ φῶτα ἀπ' τὰ χυνοῦ πολύκλωνα,
καὶ τὸν κισσούν, ποῦ κρέμονται ἀπ' τοὺς τοίχους;

Στοιφογυρίζοντας τὰ κοριμά, τὰ δλόχυτα,
ζενγαρωτὰ σὲ παναρμόνια τάξι,
καὶ πίσω τοὺς ἀφοίζει καὶ ξεχύνεται
ἀνάερο ἔνα κῦμα ἀπὸ μετάξι.

Καθὼς τοὺς ιρίνους γέρνουν οἱ χορεύτριες,
καὶ στοὺς γυμνοὺς τοὺς ὅμους, ἀπ' ἀγγάντια,

μιὰ ἀνατοιχίλα μνοτικὴ μαντεύεται
στὶς ἀστραπές, ποῦ χύνουν τὰ διαμάντια.

Κ' εἶπα σὲ Λιγο· — βλέπεις; τώρα δλόχαρος,
τρέχει, γελᾷ, πηδᾷ καὶ ξεφανίζει,
γοργός, δαιμονισμένος δὲ τεράχορος,
ἡ σάλα τρέμει σύσωμη καὶ τοίζει.

— Γειὰ στὴ χαρά! ὡς ποῦ νὰ σπάσουν τὰ δργανά,
νὰ κυλιστοῦμε χάρουν, ἀποσταμένοι!

— Άπ' τὰ μαλλιά σου πέφτοντας οἱ καμέλλιες,
μιὰ φλόγα ἀπὸ τὰ μάτια σου ἀνεβαίνει.

Σ δλόχωνσο ποτῆρι ἐμοσκοβόλησες
τ' ἀδᾶ, τὰ παρθενικά σου χρῶτα...

— Γειὰ στὴ χαρά! χλωμοὺς δὲ ἥλιος ἀρριο,
μέσος στὰ χλωμά θε νὰ μᾶς βρῷ τὰ φῶτα!

Μὰ στὸ μεθύσι τὸ τρελλό, ποῦ χάνεται
ἡ σκέψη μου, θολή, ναναγισμένη,
γιὰ ἴδες, τὸ δάκρυ στάδηρη στὰ μάτια μου,
κάποιο μαραζί μέσα μου σιωπάνει!

ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΗΜΗΡΙΩΤΗΣ

ΕΙΔΩΛΙΑ ΜΟΥΣΙΚΩΝ

ΕΚΤΩΡ ΜΠΕΡΛΙΟΖ

Μέγας, πολὺ μέγας καλλιτέχνης, περισσότερον ἀκόμη ἵσως παρ' ὅσον μέγας μουσικός. Πνεῦμα ἑξαιρετικὸν ἀποτελούμενον ἐκ δύο μερῶν ἡ ἐκ δύο ψυχῶν πολὺ ἀνίσων κατὰ βάθος καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλειστον ῥωμαντικόν, κλασικὸν ἐν τούτοις ἐνίστε.

Οἱ παραφοράς του ἵτο μία διασκήνη παραφορά, ἔνας παροξυσμός, διὲ μὲν ἔρωτος, διὲ λοιπὸς δὲ ἔχθρας καὶ μίσους πάθους πάντοτε καὶ σχεδὸν πάντοτε ὁδύνης. Ἐξησεν ὁδῶν ἐπάνω εἰς ὅρος Σινά, ἐν μέσῳ ἀστραπῶν καὶ κεραυνῶν, ἀλλ' ὅταν κατήρχετο ἀπ' αὐτοῦ, δὲ λαός, δὲ ἰδικός του λαὸς τούλαχιστον, δὲν ἐπιστευειν εἰς αὐτόν.

Κάποτε ἐστοχάσθη νὰ νυμφευθῇ τὴν Δυσδαιμόναν, τὴν Όφηλίαν ὑπὸ τὴν μορφὴν ἀγγείλοδος ἥθοποτοποιοῦ, τῆς Ἐρριέττας Σμίθσον. Τὴν ἥγαπα ἐν Σαιξπήρῳ, ὡς ἀγαπᾶ τις ἐν

Εκτιμηθείσας.

Θεῷ. Η ἔνωσίς των ἀλλώς τε ἔχορακτηρίσθη ὑπὸ φρίνης ὅλως σαιξητήριου. Τὴν διέρρηξαν μετά τινα ἔτη κολάσεως. Τὸ δόπον διαφέρει δὲν ἡμπόδισεν, διαν ἀπέθανεν ἡ «fair Ophelia», νὰ ἔξενεχθῇ τὸ κατὰ τὸ εἰωθὸς ἀνάθεμα. «Ω τοῦ ἐσχάτου ὀλέθρου!» Ω! τοῦ αἵματος καὶ τῶν δυναριδῶν. «Ω! τοῦ πλήγματος τοῦ κεραυνοβόλου!» Ο ἔγκεφαλός μου συσπάται ἐν τῷ κρανίῳ μου διαν ἀνάλογως μαρτιώνεται τὸ φρικτὸν τέλος!» Μετὰ πέντε ἡ ἔξη ἔννυμφεύετο ἐκ νέου.

Η μουσικὴ καὶ δὲν ἔρως, ἔγραιψε κάποτε, εἶνε «αἱ δύο πτέρυγες τῆς ψυχῆς». Τοῦ τανυπτέρυγος αὐτοῦ ἀετοῦ τοῦ τὰς ἔνθραυσαν καὶ τὰς δύο. Ο Μπερλιόζ ἡναγκάσθη νὰ καταδικάσῃ εἰς ὑπεροχίαν τὴν μεγαλοφύΐαν του. Νὰ ἐκπατρισθῇ. Η Πρωσσία, ἡ Αὐστρία, ἡ Ρωσσία τὸν ἐπευφήμησαν. Η Γαλλία δὲν τὸν ἤκουσε κανένα. Εν Γαλλίᾳ, ἐν δοφ ἔξη, τὰ ἔργα του δὲν ἐπαίχθησαν ἡ κατ' ἔξαίρεσιν. Αντὶ ποίας θυσίας, ὑπὸ ποίους δρους καὶ μεδ' δοποίας ἐπιτυχίας! Τότε ἐβιθίσθη καὶ αὐτὸς εἰς τὴν σιωπήν, σχεδὸν εἰς τὴν λήθην. Ἐγήρασεν οὕτως ἀπαρηγόρητος, ἀφοῦ ἐχήρευσε καὶ ἐκ δευτέρου, «κακός, κατὰ τὴν ἔκφρασιν αὐτοῦ τοῦ ίδίου, σὰν χλιοι διαβόλοι, καὶ βλασφημῶν τὴν ζωὴν». Τὸν Σατωριάνδον ἡ ζωὴ περὶ τὰ τέλη τὸν ἔκαμεν ἀπλῶς νὰ χασμάται.

Εἰς ήλικίαν ἔξηκοντα ἐνὸς ἐτῶν ἐπανεῖδε τὸν ἔρωτα τῆς δωδεκαετοῦς του ἡλικίας τὴν Stella Montis, τὴν ὁποίαν εἰς διάστημα ἡμίσεως αἰώνος, εἶχε διῆδει ἀπαξ. Τὴν ἥγάπα ἀκόμη, ἀκόμη δὲ ὡς παιδίον. «Ος παιδίον πάντοτε τῆς τὸ ὀμολόγησε. Τὸ ἄστρον του εἶχε καταντῆσει μία καλοκάγαθος οἰκοκυρά, ἡ δοπία καὶ αὐτὴ εἶχε χηρεύσει ἐκ δευτέρου. Τὸ ἄστρον του, — ἡ καλοκάγαθος αὐτὴ οἰκοκυρά — ἐτέλει τοὺς γάμους τοῦ υἱοῦ της. Δὲν ἦδονταο ἡ νὰ μειδιάσῃ καὶ αὐτὸς ἔκαμε, μὲ κάποιαν ἐπιείκειαν, μὲ κάποιαν συγκίνησιν, ἀλλ᾽ ἀπλῶς ἐμειδίασεν. Ο Μπερλιόζ εἶχε διεριπολήση κατὰ περισσότερον.

Καὶ ὑπῆρξεν αὐτὴ τὸ τελευταῖον του ἄστρον. «Η ἀμφίβολος ἐπιτυχία τῶν «Τρώων» ἔσκόρπισεν ἀμυδρὸν μόνον λάμψιν εἰς τὴν νύκτα του. Ο μονογενῆς του νιὸς ἀπέθανε μαρκάν του. Τότε ἀπέθανε καὶ αὐτός ἔρημος καὶ μισάνθρωπος. «Φρονῶ, ἔλεγεν, διτὶ δοσον ἀφορᾶ τὴν ἐκδίκησιν πρέπει ν' ἀφεθῶ εἰς τὸ ἔργον τοῦ χρόνου». Ο χρόνος τὸν ἔξεδικησε δεόντως.

Ο Μπερλιόζ εἶνε ωμαντικός. Εἶνε κατὰ πλείονας τοῦ ἐνὸς λόγους. Απὸ τὸν ωμαντισμὸν ἔχει ἐν πρώτοις τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὴν ἀτομικότητα, τὸ πάθος τὸ πρὸς τὸ ἔγω. «Ἐν ἀπὸ τὰ πρῶτα του ἔργα, ἡ «Φαντασικὴ Συμφωνία» εἶνε ἀπόσπασμα μουσικῆς αὐτοβιογραφίας. «Ἐτερον ωμαντικὸν χαρακτηριστικόν οἱ θεοὶ τοὺς δοποίους λατρεύει εἴνε οἱ ἔνοι θεοί. Εἰς τὴν μεγαλοφύΐαν τοῦ Σαιξῆρου, τοῦ Βύρωνος, τοῦ Γκαίτε, ἀφερόωθη καὶ ἀρχὰς τὸ πνεῦμα του. Συνέθεσε τὸν «Ρωμαῖον», τὸν «Ἀρόλδον ἐν Ἰταλίᾳ», τὴν «Damnation de Faust». Τέλος, καὶ αὐτὸς εἶνε τὸ χαρακτηριστικὸν τὸ δοποῖον τὸν συμπληροῦ, ἐπεξήγησεν διλγότερον τὴν πραγμάτωσιν τῆς καλλονῆς ἡ τὴν ἐκδήλωσιν τοῦ χαρακτῆρος, τὴν ἔκφρασιν πάντοτε καὶ ἀντὶ πάσης θυσίας.

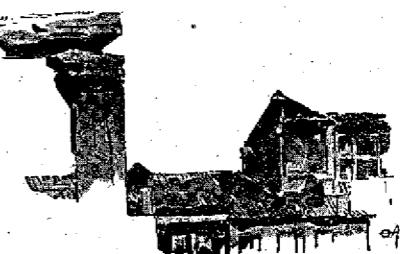
«Ἡλάττωσεν οὕτω τὴν μουσικὴν καθιστῶν αὐτὴν ἀπλοῦν μέσον, ἐνῷ ἐπρεπεν, ὡς λέγουν, νὰ εἶνε ὁ τελικὸς σκοπός, — τέλος εἰς ἔαυτην; Άλλ' ἐν πρώτοις ὑπάρχει οἰονδήποτε δὲν, ἀψυχον ἡ ἔμψυχον, ἐκτὸς τοῦ Θεοῦ, τὸ δοποῖον νὰ εἶνε τέλος εἰς ἔαυτο; Τί εἶνε αἱ τέχναι, ἀν δχι μέσα καὶ ἀν δχι διερμηνεῖς; Ποία ἀπὸ αὐτὰς εἶναι ωραία αὐτὴ καθ' ἔαυτην, ωραιότητος ἀφηρημένης, ἔγωστικῆς; Ποία εἶνε ωραία ἐκτὸς ἡμῶν, ἐκτὸς ἐκείνου τὸ δοποῖον ἐκφράζει καὶ ἀναταριστὰ ἀπὸ ἡμάς;

Χωρὶς νὰ ἐπιλύσωμεν τόσῳ σοβαρὰ ζητήματα ἡ ποίηση ἀπλῶς νὰ τὰ συζητήσωμεν, δυνάμεθα νὰ δρίσωμεν τὸν Μπερλιόζ ὃς εἶνα μέ-

γαν «Έκφραστικόν», καὶ τὸ ἀριστούργημά του, τὸν Φάοντος ὡς τὴν θαυμαστὴν ἔκφρασιν μᾶς τῶν ἥθιων φάσεων τῆς ἀνθρωπότητος. «Η φάσις αὐτὴ, ἡ κοίσις αὐτὴ εἶνε ἀχριβῶς δὲ ωμαντισμός. «Ο εὐνοούμενος ἥρως τοῦ Μπερλιόζ εἶνε δὲ τῶν Βυρώνων καὶ τῶν Σατωριάνδων εἶνε δὲ ἀνθρωπός δὲ ξυπλεως ἀπὸ δρμάς καὶ ἀπὸ πόθους καὶ δυστιχής, δὲ ἀγόμενος καὶ φερόμενος ἀπὸ ἀδριστα πάθη καὶ ἀπὸ ὄνειρα ἀσαφῆ, δὲ κατατυχόμενος ἀπὸ πομπώδεις λύπας καὶ ἀπὸ μεγαλοπρεπεῖς ἀνίας. Ιδού δὲ Φάοντος καὶ ιδού δὲ ἀνθρωπός τοῦ Μπερλιόζ. Ιδού αὐτὸς ἐν πρώτοις ἐνώπιον τῆς φύσεως καὶ ἡ φύσις δὲν ἔχει πλέον ἀρκετὴν εὐφροσύνην διὰ νὰ τὸν εὐφράνῃ καὶ αὐτὸς δὲν ιδιος εἶνε ἀρκετὰ στυγγός διὰ νὰ καταστήσῃ στυγγήν τὴν φύσιν. Πλασοὶ ἀγροὶ τοῦ «Ἄϋδν, τί ἔγίνατε;» «Ἐπειτα εἶνε τὰ σιρατικὰ σώματα πορευόμενα πορεία ὑπέροχος, ἀπαράμιλος, πορεία πάντων τῶν ἥρωών πασῶν τῶν ἐποχῶν πορευομένων πρὸς πάσας τὰς νίκας. «Ἐπειτα εἶνε δὲν μηνος τοῦ Πάσχα, μία μαγεία τῆς Αγίας καὶ Μεγάλης Λαμπρᾶς, τὴν δοποίαν ἡ μαγεία τῆς Αγίας καὶ Μεγάλης Παρασκευῆς τοῦ «Παρασιφάλ» τοῦ Βάγνερ δὲν ὑπερέβαλε. Άλλὰ κατὰ τῆς ἀνθρωπίνου ἀποκαρτερήσεως οὔτε ἡ φύσις, οὔτε ἡ δόξα, οὔτε ἡ πάλη, καμμία ἀπὸ τὰς μεγάλας δυνάμεις τῆς ζωῆς δὲν εἶνε πλέον ἰσχυρά καὶ ἡ σκηνὴ τοῦ ιπνού τοῦ Φάοντος εἶνε περισσότερον ἀπὸ δύλας θαυμαστὴ καὶ ἡ περισσότερον ωμαντική, διότι ἐπαναβυθίζει τὸν ἀνθρωπόν, τὸν ἀποκαρτερήσαντα, ὡς δὲν ιδιον εἰς τοὺς κόλπους τοῦ παγκοσμίου «Οντος, διότι ἐπιφέρει τὴν παρὰ τούτου ἀπορρόφησίν του καὶ τὴν ἐκμηδένιστρον.

Ο Μπερλιόζ, μόλις εἶνε ἀνάγκη νὰ τὸν πενθυμίσωμεν, εἶνε μεγαλοφυής «συμφωνιστής».

Metáphrasis X. Δ.

Camille BELLAIGUE

ΤΟ ΔΕΚΔΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΑΙ ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ ΤΩΝ "ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ"

Διάλεξις Α. Μάτεσι.

Η διάλεξις τοῦ κ. Α. Μάτεσι, ἡ γενομένη τὴν 7 Μαρτίου είχεν ὁδὸν «Τὸν αἰῶνα τῶν Εἰκονομάχων», θέμα ἐπίκαιον καθότι καὶ τὰς ἡμέρας ἔκεινας ἀδίδοντο οἱ «Ισαυροί» τοῦ κ. Ραγκαβῆ. Εἰς διμίλιαν μιᾶς ὥρας, μὲ φράσιν ρέουσσαν καὶ διμαλήν, ἡ ὁποία εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς συνδέει τὸν διμιλητὴν πρὸς τὸ ἀκροατήριον, ἡδύνθη νὰ δώσῃ γενικὴν εἰκόνα τῆς ἴστορικῆς ἔξελίξεως τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας, νὰ σκιαγραφήῃ τὸ ανεῦμα τῆς ἐποχῆς μαζὶ μὲ τὰ αἴτια τῆς μεγάλης μεταρρυθμίσεως τοῦ ὅδου αἰῶνος καὶ τέλος νὰ διέλθῃ μίαν πρὸς μίαν τὰς σκηνὰς τῆς μεγάλης ἐπικῆς τραγῳδίας, ἡ ὁποία ἀρχῆς ἀπὸ τὸν Λέοντα τὸν Ισαυρον, καὶ καταλήγει εἰς τὸν βασιλέα Μιχαὴλ τὸν ἔκφυλον υἱὸν τοῦ αὐτοκροῦ Θεοφίλου. Ποσορία ἔνδος καὶ ἡμίσεως αἰῶνος, ἀπὸ τοῦ 717 μέχρι τοῦ 867, τρέχουσα διὰ μέσου τοῦ μεγάλου χάρτου, ἐπὶ τὸν ὁποίον ὁ κ. Μάτεσις είχε διαγράψη τὸ τότε Ἑλληνικοῦ κράτους τὰ σύνορα, τὸ χρονολογικοῦ πίνακος, ὃν είχεν ἀναρτήση, καὶ δρμαθῶν νομικῶν κειμένων, χρονικῶν καὶ συναξαρίων, ἐξ ὃν ἤντλει ἔκαστοτε τὰς ἀποδείξεις τῶν γνωμῶν του καὶ ἐξ ὃν ἀπεδείχθη μὴ ἀληθῆς τὸ ἐν τῷ προδόγῳ του λεχθέν, ὅτι μόνον ἐν τῷ κύκλῳ τῶν νομικῶν σπουδῶν μελετᾷ τὴν Βυζαντινὴν ἴστορίαν. Ἐν τῇ συντόμῳ ταῦτῃ ἐκθέσει δὲν πρόκειται νὰ δώσωμεν περίληψιν τῆς διμίλιας, ἀλλ' ἀπλῶς ν' ἀποτυπώσωμεν τὸ πνεῦμα, διόριο ἐπεκράτει εἰς αὐτήν.

Κατὰ τὸν ὅδον αἰῶνα τὸ οἰκοδόμημα τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους, — καὶ ἀπὸ τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν τὸ κέντρον τῆς κοσμοκρατορίας μετετέθη εἰς τὸ Βυζάντιον, τὸ κράτος ἔσχεν ὑπερτεροῦντα τὸν Ἑλληνικὸν χαρακτῆρα, — τὸ πολιτειακὸν οἰκοδόμημα δὲν ἐστηρίζετο πλέον ἐπὶ τῆς στρατοκρατίας, ἀλλ' ἐπὶ φυσικῆς τινὸς ἰσορροπίας ἐπιτυγχανομένης μὲ μεγάλην πολιτικὴν δεξιότητα ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τριῶν

δυνάμεων, τοῦ στρατοῦ, τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ, ἱδίως τῶν δημων τῆς βασιλευούσης. Εἰς τὴν ἰσορροπίαν ταῦτην ἐστηρίζετο καὶ ὡς κέντρον αὐτῆς ἔδρα ἡ βασιλικὴ δύναμις. Τὸ στρατιωτικὸν πνεῦμα ὑπεκάρει πρὸ τῆς θρησκομανίας. Λέων ὁ Ἰσαυρος, ἀναβιβασθεὶς εἰς τὸν θρόνον ὑπὸ τοῦ στρατοῦ, ἐκήρησε νὰ ἐπαναφέῃ τὴν ἐκλείψασαν ἰσορροπίαν, ἵδιᾳ δὲ νὰ ἐδραΐσῃ τὸ πολεμικὸν φρόνημα τοῦ Ἐθνους. Οὕτω μόνον θὰ ἐσώζετο ἀπὸ τῶν ἴσχυρῶν ἐκ Βορρᾶ καὶ Ἀνατολῆς πολεμίων. Συγχρόνως ἔδει νὰ καταρρίψῃ τὰς προληψίεις καὶ νὰ ὀργανώσῃ ἐπὶ νέων βάσεων τὸ κράτος. Ἐκ τῶν ἴσχυροτέρων διτλῶν, μὲ τὰ δποῖα οἱ μοναχοὶ ὑπέτρεψαν τὴν δειπνιδιαμονίαν τοῦ λαοῦ, ἵσαν αἱ εἰκόνες τῶν ἄγιων. Αὗτοὶ τὰς ἐξωγράφων, αὐτοὶ τὰς ἀνεκήρυττον θαυματουργούς καὶ ἀχειροποιήτους καὶ ὑπέσχοντο δι' αὐτῶν καὶ τῶν ἀγίων λειψάνων νὰ θεραπεύωσι πᾶσαν νόσον καὶ νὰ πραγματοποιῶσι πᾶσαν Ἱερὰν ἢ βέβηλον εὐχῆν. Άλλ' ἐκτὸς τῶν εἰκόνων ἔτερον διπλον εἰς χειρας τῶν μοναχῶν ἦτον ἡ εἰς αὐτοὺς ἀνατεθεμένη κατὰ τὸ πλειστὸν ἐκπατένεις τῆς νεολαίας. Ἡ ἔξουδετέρωσις τῶν διπλῶν τούτων ἦτο τὸ πρῶτον βῆμα τῆς μεταρρυθμίσεως. Συνετέλει δὲ εἰς τὴν μόρφωσιν τῆς ἱδέας ταῦτης καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ μυστικισμοῦ, διόριο εἶχε προσάλβη ἐν Ἀσίᾳ ὁ χριστιανισμός, κατ' ἀντίθεσιν τῆς φυσιολατρείας, μεθ' ἣς αἱ ἐθνικαὶ παραδόσεις περιεβαλον αὐτὸν ἐν Ἑλλάδι. Μετὰ ἐννέα ἔτη ἀπὸ τῆς ἀναρρήσεως τοῦ (726) ἔξεδωκεν ὁ Λέων τὴν πρώτην Νεαράν κατὰ τῶν εἰκόνων. Τῷ 728 ἀπηγόρευσεν ἐν γένει τὴν λατρείαν αὐτῶν καὶ διέλυσε τὰ ὑπὸ τῶν μοναχῶν διευθυνόμενα σχολεῖα. Άλλ' ἡ ἀντίδρασις ἔξεγειρεται σοβαρά. Ο Πάπας ὑποκιγείει ἐπανάστασιν ἐν τῇ κυριώις Ἑλλάδι, ἡτις μετὰ μεγίστου μέρους τῆς χερσονήσου τοῦ Λίμου ὑπῆγετο μέχρι τῆς ἐποχῆς ἔκεινης εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῆς Ρωμαϊκῆς ἔδρας. Ἡ οῆξις πρὸς τὸν βασιλέα ἐπιφέρει τὴν προσάρτησιν τῶν ἐπαρχιῶν τούτων εἰς τὸ Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως. Καὶ ἐντάῦθα τονίζεται ἡ ἴστορικὴ σημασία τοῦ γεγονότος, διόριο διέσωσε τὴν ἐνόητη τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους ἐπὶ ἐπτά ἔτη αἰῶνας καὶ διετήρησεν ὑστερὸν ἀλώβητον τὸν Ἑλληνικὸν ἐθνισμόν. Ἐπέρχεται κατόπιν ἡ πολιτικὴ καὶ γεωργικὴ νομοθεσία τοῦ Λεοντος, χαρακτηρίζεται τὸ μέγα νομοθετικὸν αὐτοῦ ἔογον καὶ ἔξαιρονται ἡ στρατιωτικὴ τοῦ κράτους δργάνωσις καὶ αἱ πολεμικαὶ αὐτοῦ ἐπιτυχίαι.

Μετὰ τὸν Λέοντα προβάλλει ἡ μεγάλη μορφὴ τοῦ Κωνσταντίνου Ε', τοῦ ὑπὸ τῶν ἀντιθέτων ἐπικληθέντος Κοπρωνύμου, ἐξακολουθοῦντος τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ πατρικοῦ σχεδίου. Τῷ 754 οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἀποτελεσθεῖσα ἐκ 348 ἀρχιερέων δίδει καὶ τῆς ἐκκλησίας τὸ κύρος εἰς τὰς αὐτοκρατορικὰ διατάξεις καὶ κηρύσσει ἀβδελυγμένας τὰς εἰκόνας. Άλλο πᾶσαι αὗται αἱ ἐπιτυχίαι κερδαίνονται κατόπιν ἴσχυρῶν ἀντιστάσεων καὶ ἀναριθμήτων ἀγώνων. Μέγα μέρος τοῦ λαοῦ φανατίζεται ὑπὲρ τῶν εἰκόνων οἱ μοναχοὶ διεξάγουσιν ἀπεγνωσμένην πάλην. Καὶ τὸ ἔγχημα τοῦτο, τὸ θρησκευτικόν, συμβολίζει τὴν ἀντίθεσιν μεταξὺ τῶν δύο μερίδων, εἰς ἣς διαιρεῖται τὸ κράτος. Ἡ μία, ἡ τῶν μεταρρυθμιστῶν καὶ καινοτόμων, λαμβάνει τὸ δύναμα τῶν εἰκόνων μερίδων. Η μίλη ἡ τῶν ἐμμενόντων εἰς τὸ πρώτην καθεστώς εἶναι ἡ τῶν εἰκόνολατρῶν ἡ τῶν δρυθοδόξων. Εἰς τὴν πάλην τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν θρησκευτικῶν πεποιθήσεων ἀναμιγνύονται τὰ συμφέροντα, τὰ μίση, αἱ φιλοδοξίαι, αἱ φρδιουργίαι. Καὶ αἱ δύο μερίδεις ἐκ περιτροπῆς καταλαμβάνουσι τὴν ἔξουσίαν καὶ παλαίουσι περὶ ἐπικρατήσεως ἐπὶ ἓνα καὶ ἥμισυν αἰῶνα. Καὶ τέλος ἔχαντο ἀμφότεραι ἐν τῷ μακρῷ ἀγώνι, ὑποχρούσοντιν ἀμοιβαίων, καὶ ἀπὸ τῆς ζυμώσεως αὐτῆς παράγεται δευτέρα ζωὴ καὶ ἀκμὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους. Η εἰκόνομαχία δὲν καταρθωσε νὰ ἐπιτύχῃ τὴν μεγάλην θρησκευτικὴν μεταρρύθμισιν, ἐπέτυχεν δημοσίευσι τῆς ιεροφάνειας καὶ τὸν Ελληνισμὸν ἀπὸ τῆς ιεροκρατίας καὶ ἐπανέφερε τὴν πολιτειακὴν ισορροπίαν, ἡτις συνετήρησε καὶ πάλιν ἐπὶ αἰῶνας τὸ κράτος. Κατὰ τὴν ἔξιστόρησιν τῆς μακρᾶς ταύτης πάλης διῆλθε τὸ ἀκροατήριον μετὰ τοῦ κ. Μάτεσις τὴν ἔνδοξην τοῦ κράτους τοῦ Κοπρωνύμου, ἐπειτα εἰδεν ἐμφανίζομένην ἐπὶ τῆς σκηνῆς τὴν Ἀθηναίαν Εἰρήνην, ἐπιτροπεύουσαν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λέοντος τὸν Ε', καὶ μετ' αὐτῆς εἶδε θριαμβεύοντα τὴν κατὰ τοῦ ἔργου τῶν Ισαύρων ἀντιτολεύσιν. Παρηκολούνθησε κατόπιν τὴν ἀπαίσιαν μεταξὺ μητρὸς καὶ υἱοῦ τρομοφόρων, καὶ ἐπειτα τὴν νέαν κατέσχυσιν τῆς μεταρρυθμιστικῆς μερίδος διὰ τοῦ Νικηφόρου. Τὸν ἡρωϊκὸν τούτου θάνατον ἐν τῷ πρὸς τὸν Κροῦμον πολέμῳ, τὴν βραχεῖαν βασιλείαν τοῦ Σταυρούλιον καὶ τοῦ Μιχαὴλ Ραγκαβῆ καὶ τέλος τὴν νέαν ἐπικράτησιν τῆς μεταρρυθμίσεως

διὰ τοῦ Λέοντος Ἀρμενίου, Μιχαὴλ τοῦ Τραυλοῦ καὶ τοῦ ἀποφασιστικοῦ Θεοφύλου.

Ἄλλα μάτην ἔζητε δὲ Θεόφιλος νὰ ἐμψυσήῃ νέαν ζωὴν εἰς τὴν ἑκλείπονσαν ίδεαν. Τὸ ἔργον αὐτῆς τὸ πολιτικὸν καὶ στρατιωτικὸν εἶχε συντελεσθῆ. Τὸ κράτος ἐσώθη δι' αὐτῶν. Τὸ ψηφιστικὸν ἔργον ἐπέπεριτο διὰ μακρᾶς περιπλανήσεως νὰ συντελεσθῇ μετὰ πολλοὺς αἰῶνας ἐν τῇ Δύσει. Καὶ διὰς μία γυνὴ ἐπιτροπεύουσα τὸν ἔσχατον ἀνίκανον βλαστὸν τῆς δυναστείας τῶν Ἰσανδρῶν κατέλυε τὸ ἔργον ἐκείνων, οὕτω καὶ ἡδη μετὰ ἡμισυν αἰῶνα ἑτέρᾳ γυνῇ, ἡ οἵης τοῦ Θεοφύλου Θεοδώρα, ἐπιτροπεύουσα τὸν ἔσχατον γόνον τῆς δυναστείας τοῦ Τραυλοῦ, τὸν μέδυσον Μιχαὴλ, ἀνατρέπει, ἀλλ᾽ δριστικᾶς τὴν φρογὰν ταύτην, τὸ ἔργον, ὃντες οὐ τοσοῦτον ἐμόχθησαν δι πενθερὸς καὶ δι πεφιλημένος αὐτῆς σύζυγος.

Μὲ τὴν περιγραφὴν τῆς σεμνῆς καὶ συμπαθοῦς μορφῆς τῆς ἑναρέτου Θεοδώρας ἐν παραβολῇ πρὸς τὴν τῆς Εἰρήνης, καὶ μὲ τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ Μιχαὴλ Γ', ἔλληξεν ἡ ἴστορικὴ περιόδος καὶ ἡ διάλεξις τοῦ κ. Μάτεσι. Ἄλλα πρὸς καταβιβασθῆ ἡ αὐλαία, καθ' ἣν στιγμὴν ἔδυεν ἀνεπιστρεπτεῖ τὸ ἔργον τῶν Ἰσανδρῶν, ἐπεδείχθη ἡδη ὑποφῶσκον εἰς τὸν δρῖζοντα τὸ λυκόφως τῆς νέας ἀνατολῆς ἐν τῷ προσάπῳ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος. Καὶ ἐπεσφράγισε τὴν διμιλίαν τὸ παρηγόρδον δόγμα δι τῇ ἴστοριᾳ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἡ φαινομένη παρακμὴ ἀποτελεῖ πάντοτε λανθάνουσαν ἐφαγασίαν πρὸς παρασκευὴν νέας ἀκμῆς ὑπὸ διάφορον μορφήν.

**

Ογδόν διάλεξις, τὴν 14 Μαρτίου ὑπὸ τοῦ κ. Ξενοπούλου, περὶ Ἐμμ. Ροΐδη. Η αἰθουσα ὑπεραπλήρης. Ο κ. Ξενόπουλος, κύριος τοῦ βῆματος, ἀνέλυσε μὲ ἐμβρίθειαν καὶ γλαφυρότητα τὸ ἔργον τοῦ πρὸ διλύγων μηνῶν ἀποθανόντος λογογράφου. Ή διμιλία τοῦ κ. Ξενοπούλου δημοσιεύεται διλόκληρος εἰς τὸ τεύχος τοῦτο, μετὰ τῶν εἰκόνων τὰς δόπιας ἐπέδειξεν δι ὅμιλητῆς, φόρος τιμῆς ἀξιος τοῦ ἑκλείφαντος συνεργάτου μας, τοῦ κατέχοντος τόσον ἐξέχουσαν θέσιν εἰς τὰ νεοελληνικὰ γράμματα.

Μετὰ τὸν κ. Ξενόπουλον ἡ Δἰς Εἱμαρέμενη Σανδάκη τῆς «Νέας Σκηνῆς» ἀπήγγειλε τὴν «Τρελλὴ Μάνα» τοῦ Σολωμοῦ. Η καλλιτέχνις, μὲ φωνὴν, θερμὴν καὶ παλλομένην ἀπὸ αἰσθητη, ἀπέδωκε ὅλην τὴν διμορφιὰ τοῦ ποι-

ματος καὶ μετήγγισε εἰς τὸν ἀφοσατὰς τὸ πάθος ποῦ εἶναι χυμένον μέσα εἰς τὸ ἀριστοτέχνημα τοῦ ποιητοῦ. Ή εἰκὼν τῆς σιγαλιᾶς, τοῦ πένθους καὶ τῆς ἐρημιᾶς τοῦ κοιμητηρίου, ποῦ ἔχεται νὰ τὴν ταραχῇ τὸ κλῆμα τῆς δύστοχης μάνας, ἐπέρασε ἐμπρός μας ἡρεμη καὶ μελαγχολική καὶ τὸ δραμά τῆς τρελλῆς σπαράκτικόν, ἔπειτα τρυφερὸν καὶ εἴσελπτο, καὶ πάλιν πένθιμον, σκοτεινόν, βαρύν, συνευλόνισε μὲ τοὺς παθητικοὺς τόνους τῆς ἀπαγγελίας τῆς Δασ Σανδάκη

**

Τὴν 21 Μαρτίου ἀνῆλθε τὸ βῆμα δι κ. Παῦλος Νιφάνας, δι δοπιος ἐδιάβασε τοὺς «Γέρους» ἀπὸ σειρὰν ἀναμνήσεων καὶ ἐντυπώσεων «Περασμένα Ξεχασμένα». Οι «Γέροι» εἰναι μία ἀπὸ τὰς ὀραιοτέρας σελίδας ποῦ ἔχει γράψει δι κ. Νιφάνας. Ο γέρος τῶν παλαιῶν χρόνων ποῦ ἔζωγράφισε, δι δοπιος ἐμπνέει τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν ἀγάπην μὲ τὴν ἡρεμον, τὴν ἀλλημινήγενοντα καὶ τὴν μορφήν, μορφὴν προφητικήν, ἡτο μία ποιητικωτάτη εἰών ἐνθυμίζουσα τὸ δραῖον παρελθόν; πρὸς τὸ διποίον ἐπιστρέφομεν διαρκῶς μὲ στόργην καὶ ἀγάπην. Οι «Γέροι» τοῦ κ. Νιφάνα ὑπερήρεσαν. Εἰς τὸ προσεχές τεῦχος θὰ τοὺς ἀπολαύσουν καὶ οἱ ἀναγνῶσται μας.

Κατόπιν δι κ. Δ. Γρ. Καμπούρογλους ὁμίλησε περὶ τοῦ «Ἀγίου Τάφου εἰς τὸν πρόποδας τῆς Ἀκροπόλεως». Ή διμιλία του, φυσική, ἐνδιαφέρουσα, πλουσία εἰς ἴστορικὰ γεγονότα καὶ περιεργότατα ἀνέκδοτα, περιεστράφη περὶ τὸ κατὰ τοὺς πρόποδας τῆς Ἀκροπόλεως ἴστορικὸν μετόχι τοῦ Ἀγίου Τάφου ἐν σχέσει πρὸς τὴν λατρείαν τῶν Ἀθηναίων.

ΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΝ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΚΑΙ Η ΣΧΟΛΙΚΗ ΕΚΘΕΣΙΣ

A'

Η Α. Μ. δι Βασιλεὺς κηρύττει αὐτοπροσώπως, εἰς τὴν μεγάλην πανεπιστημιακὴν αἰθουσαν, τὴν ἑναρέτην τοῦ πρώτου Ἑλληνικοῦ Εκπαιδευτικοῦ Συνεδρίου. Καὶ οἱ ἀπὸ τῶν περάτων τοῦ ἑλληνισμοῦ συναδροισθέντες ἐνθάδε παιδαγωγοὶ καὶ διδάσκαλοι, ἀπὸ τῶν καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου μέχρι τῶν δημοδιδασκάλων, συνεδρεύοντες μετὰ λογίων καὶ ἐπὶ

Ο κ. Δημ. Βικέλας πρόεδρος τῆς διευθυνόντος ἐπιτροπῆς τοῦ Εκπαιδευτικοῦ Συνεδρίου.

Ο κ. Γ. Δροσίνης γεν. γραμματεὺς τῆς διευθυνόντος ἐπιτροπῆς τοῦ Εκπαιδευτικοῦ Συνεδρίου.

Καὶ τοῦτο ἀνεξαρτήτως δλων τῶν ζητημάτων, τὰ δοπια θὰ συζητηθοῦν, καὶ δλων τῶν εὐχῶν αἱ δοπιαὶ θὰ ἐκφρασθοῦν, καὶ δλων τῶν συμπερασμάτων, τὰ δοπια θὰ διατυπωθοῦν. Διότι εὐχαὶ καὶ συμπεράσματα, ὑπὸ τὸ κράτος τῶν προλήψεων, εἰς τὰς δοπιας δουλεύομεν ἀκόμη, καὶ τῆς ἀπειρίας, ἡ δοπιαὶ μᾶς μαστίζει, παιδαγωγοὺς καὶ ιδιώτας, πολὺ πιθανὸν νὰ μὴν εἶναι τὰ καλλίτερα καὶ τὰ σοφώτερα. Αδιάφορον! τὸ σπουδαίτερον εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν, εἰς τὴν πρώτην αὐτὴν ἀρχήν, εἶνε τὸ ἐνδιαφέρον καὶ ὑπάρχει βάσιμος ἔλπις δι τὸ ἐνδιαφέρον θὰ γενικευθῇ.

Ἐχομεν ὑπ' ὅψει τὸ πρόγραμμα τοῦ Συνεδρίου, καὶ διφεύλομεν νὰ διμολογήσωμεν δι της διευθυνόντος ἐπιτροπῆς — εἰδικῶς δὲ δι πρόεδρος κ. Βικέλας, καὶ προπάντων δι ἀκάματος γραμματεὺς κ. Δροσίνης — ἔκαμαν πᾶν δι της δυνατόν ὑπὲρ τῆς ἐπιτυχίας τόσον δυσκόλου ἐγχειρήματος. Τὰ πάντα ἔνηργηθησαν, ἐπρονοήθησαν καὶ συνεδυνάσθησαν σοφώτατα, ώστε τὸ Συνέδριον νὰ περιβληθῇ μὲ τὴν πρέπουσαν αἴγλην καὶ ἐπισημότητα. Κήρυξις τῆς ἑναρέτης πολλού, βαρύν, συνευλόνισε μὲ τοὺς παθητικοὺς τόνους τῆς Δασ Σανδάκη.

τῶν μελῶν εἰς τὸ Δημαρχεῖον, δύο συναυλίαι
χάριν αὐτῶν εἰς τὸ Ὁδεῖον, διαλέξεις εἰς τὸν
Παρωνασσὸν ὑπὸ τῶν κ. κ. Λάμπρου, Βικέλα,
Ἀργυρόποτούλου καὶ Σάρβα, ἄλλῃ διάλεξις εἰς
τὴν Ἀκρόπολιν ὑπὸ τοῦ κ. Καββαδία, ἄλλη
μία εἰς τὸ Διονυσιακὸν θέατρον ὑπὸ τοῦ κ.
Πολίτου, ἀρχαιολογικὴ ἐκδρομὴ εἰς Ἐλευσῖνα,
ἐπισκέψεις ἐν σώματε τῶν Μουσείων καὶ τῶν
Βιβλιοθηκῶν, ἵδον τί περιλαμβάνει καὶ τί ὑ-
πόσχεται τὸ ὅραῖον πρόγραμμα, ἔκτὸς ἐννοεί-
ται, τῶν τακτικῶν συνεδριάσεων τῶν τμημάτων
καὶ τῆς διομελείας τοῦ Συνεδρίου, εἰς τὴν
μεγάλην αἴθουσαν τοῦ Πανεπιστημίου, καὶ εἰς
ἄλλας, ὅλας τὰς ἡμέρας, ἀπὸ τῆς 31 Μαρτίου
μέχοι τῆς 4 Ἀπριλίου.

Αλλ' ίσως τὸ σπονδαιτερὸν ἔξ δλων εἰνε
ἡ διοργάνωσις ἐκ' εὐκαιρίᾳ τοῦ Συνεδρίου
μᾶς Σχολικῆς Ἐκθέσεως, διαρκοῦς, εἰς τὸ Κα-
τάσημα τοῦ πρὸς διάδοσιν ὀφελίμων βιβλίων
Συλλόγου. Μέχρι τῆς ἡμέρας κατὰ τὴν δποίαν
γράφομεν, τὰ ἔκθεματα δὲν ἔχουν τοποθετήθη
καὶ δὲν είμπορούμεν νὰ θωμαντεί τίποτε. Πλη-
ροφορούμεθα δμας παρὰ τῶν διοργανωτῶν,
ὅτι τὰ ἔκθεματα εἰνε πολλὰ καὶ περιεργότατα,
καὶ ὅτι ἡ "Ἐκθεσις αὐτῆ, παγιουμένη καὶ με-
ταβαλλούμενη βαθμηδὸν εἰς Μουσεῖον, θὰ εἰνε
ἔξοχως διδακτικὴ κ' ἔξοχως ἐνδιαφέρουσα. Θὰ
μᾶς πάρουσιάζῃ τὸ Σχολεῖον τοῦ παρελθόν-
τος καὶ τὸ Σχολεῖον τοῦ μέλλοντος. "Ολα τὰ
δργάνα τῆς διαπαιδαγωγήσεως καὶ τῆς ἐκπαι-
δεύσεως, παλαιὰ καὶ νέα, ὑλικά καὶ πνευμα-
τικά, ἀπὸ τῶν πρωτογενῶν ἀλφαβηταρίων μέ-
χοι τῶν τελευταίων εἰκονογραφημένων πινάκων,
τῶν θαυμαστῶν, καὶ ἀπὸ τῶν ἀπαισίας μηή-
μης βιτσανιστηρίων μέχρι τῶν σημερινῶν ἀνα-
γλύφων βιβλίων διὰ τυρλούς. — θὰ παρελαύνουν
πρὸ τοῦ ἐκπλήκτου ἐπισκέπτου, ὁ δποίος θὰ
βλέπῃ ἕκει ζωντανὴν οὐτως εἰπεῖν καὶ αἰσθη-
τοποιημένην τὴν Ιστορίαν τοῦ Σχολείου, —
ἐνδὲς Σχολείου ιδανικοῦ, χωρούντος διὰ βρα-
δέων βημάτων ἀπὸ τῆς ἄκρας βαρβαρότητος
εἰς τὸν ὕψιστον πολιτισμόν.

Καὶ εἰς τὸ Συνέδριον καὶ εἰς τὴν Σχολικὴν Ἐκθεσιν θὰ ἐπανέλθωμεν. Τὰ «Παναθήναια» αἰσθάνονται τὸ θερμότερον ἐνδιαφέρον υπὲρ τῆς φιλεπλαίδευτικῆς αὐτῆς κινήσεως, τῆς σημαντικώτάτης, καὶ μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι οἱ ἀναγνῶσται τῶν τὸ συμμερόζονται ὀλοψύχως, θὰ τοὺς κρατήσουν ἐνημέρους. Πρὸς τὸ παρόν συγχαίρουν ἀπὸ καρδίας τοὺς διοργανωτὰς διὰ τὴν εὐτυχῆ ἔμπνευσίν των καὶ τὴν ἀποτελεσματικὴν ἐργασίαν των, καὶ χαιρετίζουν τὰ

μέλη τοῦ Συνεδρίου, τὰ ἀπὸ τῶν περάτων τοῦ Ἑλληνισμοῦ συνελθόντα, μὲ τὰς χρηστέρας ἐλπίδας. Φαίνεται διτὶ παρῆλθεν ἀνεπιστρεψετεῖ διὰ τὴν νέαν Ἑλλάδα ἡ βάρος ἐποχή, κατὰ τὴν δποίαν τὰ ἐκπαιδευτικά ζητήματα ἐθεωροῦντο ὡς τὰ πλέον ἀνώδυνα καὶ ἀσήμαντα, καὶ ἡσαν ἐμπιστεύμενα μακαρίως εἰς δλίγους ἐξ ἐπαγγέλματος παιδαγωγούς, σχολαστικούς, περιστοιχίζοντας κ' ἐμπνέοντας τοὺς ἑκάστοτε ὑπουρογοὺς τῆς Παιδείας. Τὸ ἀποδεικνύει τὸ πρῶτον εὐοίωνον ἐκπαιδευτικὸν Συνέδριον, εἰς τὸ δποίον παρακάθηνται καὶ τόσοι ἄλλοι ἀνθρώποι, ἐνδιαφερόμενοι διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ συναισθανόμενοι τὴν σημασίαν τῆς, χωρὶς νὰ ἔχουν πολλὰς

σχέσεις αὗτε μὲ τὴν ἐπαγγελματικὴν παιδαγωγικήν, οὐτε μὲ τὸ κόμμα. Καὶ ἐπαναλαμβάνομεν διτὶ η̄ συγχώντισις αὐτὴ καὶ η̄ ἐπέκτασις εἰνε τὸ μεγαλύτερον ἀγορεύον, τὸ δποίον διαμένομεν ἐκ τῆς διεξαγωγῆς τοῦ πρώτου, ἀκόμη καὶ τοῦ δευτέρου, καὶ ἀκόμη ἵσως καὶ τοῦ τρίτου Συνέδριου...

Διότι, ὁφεῖλομεν νὰ τὸ διαιρογήσωμεν, εἰνε μακρὸν η̄ ἐποχή, κατὰ τὴν δποίαν ἐν Ἑλληνικὸν Συνέδριον θὰ ἐκφράσῃ εὐχάρις, τεινούσας πρόγματι εἰς τὴν βελτίωσιν καὶ τὴν πρόοδον τῆς νεοελληνικῆς παιδείας, καὶ ἀκόμη μακρύτερο ἐίνε η̄ ἐποχή, κατὰ τὴν δποίαν θὰ ενθεθῇ Υπουργός, ίκανὸς νὰ πραγματοποιήσῃ τὰς εὐθὺς ἐνδὸς Συνέδριου, παραβλέπων τὰς ἀπαιτήσεις τῶν ἀνθρώπων τοῦ κόμματος. Ἀλλ ἡ πρώτη ἀρχὴ ἔγινε, καὶ τοῦτο εἰνε τὸ οὐσιώδες. Τὸ πρῶτον συνέδριον θὰ διαδεχθῇ — ἀς ἀπλίσωμεν, — δεύτερον, πολυπληθέστερον, καθοικώτερον καὶ φωτεινότερον. Καὶ τὸ δεύτερον θὰ διαδεγθῇ τοίτον, καὶ τὸ τοίτον τέταρτον...

ποιεῖσθαι τούτον, καὶ τὸ τρίτον τετάρτον.... Πιστεύει δὲ ὁ Εὔδοξος ὅτι τὸν προαιωνίων καὶ πρωσι-
τημένον διὰ μακραιώνυμον ζωήν, ποτὲ δὲν εἶνε ἀργά.
Γίνεται δέ τοι πενήντα ἡ ἑκατὸν ἔτη ἀπέναντι μιᾶς
εἰστω καὶ σχετικῆς, ἐστω καὶ γηγένης αἰώνιοτη-
τος;.... Ή πρόσδος προχωρεῖ μὲν βῆμα βραδὺ^{τε} δύσους τὴν παρατηροῦν ἐκ τοῦ πλησίον
ἄλλα δι' δύσους τὴν ἀντιβλέπουν ἀφ' ὑψηλοῦ,
ἡ τρόποδος προβαίνει μὲν ἀλλατα. Πιστεύειν
μέντος τὸ μέλλον, καὶ πρὸ πάντων πιστεύομεν
μέντος τὸ μέλλον τοῦ νέου μας "Εὐθύνος. Εἶνε
ἀδύνατον! οἱ ἀνθρώποι, οἱ δποῖοι θὰ ἔλθουν
μίαν ἡμέραν διὰ νάπτοτελέσουν. Ἐν ἄλλῳ ἐπ-
ταιδευτικὸν Συνέδριον, θὰ φέρουν δλιγωτέρας
τρολήψεις καὶ περισσότερας ίδεας δρμάς. Καὶ
ἐν εἰς τὸ Ιον Συνέδριον, τὸ σημερινόν, κα-
τοια πρότασις περὶ ἐκπαιδευτικῆς ἀνακαίνισεως

ἀλληθινῆς καὶ οὐκεῖτος, κάποια πρότασις π.χ. περὶ ἀναμόρφωσεως τῆς πρώτης στοιχειώδους διδασκαλίας ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ζωντανῆς, τῆς μητροδιδάκτου γλώσσης, όπου προκαλέσῃ τὴν θυμηδίαν ἢ τὴν ἀγανακτησιν τῶν συνέδρων, αὐτοιον δύμως, εἰς ἄλλο Συνέδριον, — τὸ τοίτον τὸ πέμπτον, ἢ τὸ εἰκοστόν, ἀδιάφορον, — ἡ ίδια πρότασις θὰ κινήσῃ τὴν προσοχήν, θὰ προκαλέσῃ συζήτησιν σοβαράν, ἐπὶ τῆς δοπιάς θὰ λάμψῃ ἢ ἀλήθεια, καὶ θὰ καταλήξῃ εἰς μίαν εὑρῆν, ἢ δοκοία ἢν εἶνε σήμερον εὐχὴ δλέγων ἀνθρώπων, τότε θὰ εἴνε ἡ κοινὴ εὐχὴ καὶ δοκιώδς πόθος τῶν Ἑλλήνων. Καὶ δὲ Υπουργὸς ἐνὸς μέλλοντος, ἀκόμη ἀπιστέρου, θὰ ενδειμῇ εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ λάβῃ ὅπερι ὅψει καὶ νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν εὐχήν.

Ἐπί τῇ εὐκαιρίᾳ τοῦ Ιου. Ἐκπαιδευτικοῦ Ἐλληνικοῦ Συνεδρίου, χωρὶς τὴν παραμικρὰν ἐλπίδα ὅτι θὰ συγκινήσωμεν κανένα ἐκ τῶν συνέδρων τῆς σῆμερον, ἀπλῶς καὶ μόνον χάριν τῆς ἴστορίας, καὶ χάριν τῆς συνειδήσεώς μας, καὶ χάριν τῶν συνέδρων τῶν μελλόντων, ἐκφράζομεν τὴν ἐνδόμυχον πεποίθησίν μας, ὅτι ἡ παρ' ἡμῖν πρώτη Ἐκπαίδευσις δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ βελτιωθῇ ούσιωδῶς καὶ νὰ δώσῃ τοὺς σωτηρίους ἐπεινόντας καρπούς, τοὺς διποίους δίδει εἰς ἄλλο ξένη, ἐὰν ἡ διδασκαλία δὲν γίνεται εἰς τὴν ζωτανήν γλῶσσαν, καὶ διὰ βιβλίων γραμμένων εἰς αὐτήν.

Ἡ διδασκαλία τῆς καθηρευούσης νεοελληνικῆς καὶ τῆς ἀρχαίας πρέπει νάφεθῇ δι’ ἀνωτέρας τάξεις καὶ δι’ ἀνώτερα σχολεῖα. Εἰς τὸ πρῶτον σχολεῖον, διὰ μαθητῶν Ἐλλήνων δὲν πρέπει νὰ μάθῃ τίποτε ἄλλο, παρὰ νὰ διαβάζῃ καὶ νὰ γράψῃ τὴν γλῶσσάν του, — ἐκείνην δηλαδή, τὴν δύσιαν ἔχει μάθη εἰς τὸ σπίτι του, ἀπὸ τὴν μητέρα του: — καὶ διὰ ζώσης διδασκαλίας εἰς τὴν αὐτὴν γλῶσσαν, καὶ διὰ βιβλίων γραμμένων εἰς τὴν αὐτὴν γλῶσσαν, νάποκτήσῃ ὅλας ἐκείνας τὰς γνώσεις, τὰς στοιχειώδεις καὶ πρωτικὰς ποῦν θὰ τοῦ χρησιμεύσουν εἰς τὸν βίον, εἴτε εἰς τὸ πρῶτον αὐτὸ Σχολεῖον θὰ περιορισθῇ, εἴτε θὰ προχωρήσῃ καὶ εἰς ἀνώτερα. ‘Ἐφ’ ὅσον ἡδιασκαλία γίνεται εἰς τὴν καθηρεύονταν καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν, ἀπὸ τῶν βάθρων ἀκόμη τοῦ νηπιαγωγείου, διπλῶς σήμερον, διὰ μαθητῆς θὰ καταδαπανᾶ ὅλα τὰ μαθητικά του ἐτῇ, μανθάνων δχι πράγματα, ἀλλὰ λέξεις καὶ τύπους. Καὶ ἐφ’ ὅσον διατηρεῖται τὸ ἐλεεινὸν καὶ ἀξιοθήγητον αὐτὸ καθεστώς, καμμία πρόδος, καμμία βελτίωσις εἰς τὰ τῆς Ἑκπαideύσεως δὲν θὰ είνει δυνατὸν νὰ

τυντελεσθῇ. Ὁλα τὰ μέτρα θὰ μείνουν ἡμί-
μετρα, καὶ δῆλος δὲ κόπος θὰ είνε κόπος χαμέ-
νος, καὶ δῆλαι αἱ συζητήσις μάταιαι καὶ πε-
ριτται.

Μὲ τὴν διαβεβαίωσιν ταύτην, χαιρετίζομεν
ἀ μέλη τοῦ Ἐπταιδευτικοῦ Συνεδρίου.

FIG. E.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΕΚ ΠΑΡΙΣΙΩΝ

Δὲν ὑπάρχει μᾶλλον ἐπαγγωγὸς ἐποχὴ διὰ τὸ Παισίσι, ἀπὸ τὰς ἡμέρας αὐτὰς τῆς ποώ-
της ἀνοῖξεες: ὁ ἥλιος ἀρχίζει νὰ νικᾷ τὰ
πόστη τοῦ χειμῶνος, ὅπο τὸ φαιδρὸν δὲ φῶς
του καὶ τὸ θάλπος τῶν ἀκτίνων του κάθε
σκυθρωπότης ἔκλείπει, ὅλα χαίρουν, ὅλα γε-
λοῦν, ἀπὸ τὸν ποταμόν, ὁ ὄποιος διατρέχων
τὴν πόλιν, καθηρεπτίζει μέσα εἰς φωτεινὸν
μειδίαμα τὸν εὔδιον οὐρανὸν καὶ ἀπὸ τὰ
δένδρα ποῦ φουσκώνουν μὲ τοὺς γενναίους
χρυμοὺς ἔφορος καὶ διανοίγουν τοὺς πρώτους
των βλαστούς, ἔως τοὺς ἀνθρώπους λέγοντες
δὲ ἀνθρώπους ἐννοοῦμεν Ιδίως τὸ χαριέστερον
ἡμισυν τῆς ἀνθρώποτηος, τὰς γυναικας, αἱ
ὅποιαι μᾶλιστα, προτρέχουσαι διλύγον τῆς ἐπο-
χῆς, ἐφθασαν ἡδη εἰς πλήρη ἀνθισιν μὲ τὰς
ἀνοικιτοχρόους ἐνδυμασίας, μὲ τοὺς ἀνθοστο-
λίστους πίλους καὶ μὲ τὴν πρόσθετον ἐκείνην
λάμψιν τὴν ὅποιαν ἡ ἀνοίξις ἀνάπτει εἰς τὰ
βάθη τῶν ματιῶν των. Ποτὲ ἀλλοτε ἡ πόλις
αὐτῇ, ἡ αἰώνιως φαιδρά, δὲν παρέχει τόσον
ζωηράν τὴν ἐντύπωσιν χαρᾶς ἐνδομένου, τῆς
εντυχίας τοῦ ζῆν, ὅσον τῷρα, εἰμπορεῖ δὲ κα-
νείς, μὰ τὴν ἀλλήθειαν, ἀπλῶς τριγυριζοντας
εἰς τοὺς δρόμους τῆς νὰ οὕτη εἰς λήθην πολ-
λὰς ἀπὸ τὰς ἀγίας τοῦ βίου

λας από τις ανιώσ τον πλούτον.
Αλλ' έκεινο ποῦ αυξάνει τὰ θέλγητρα τῆς παρισινῆς ἀνοίξεως εἰνεὶ δει τοι συνενώνει τὴν μαγείαν τῆς ἀναγεννωμένης φύσεως πρὸς τὴν γοητείαν τῆς ἀειμαλοῦς τέχνης διότι καὶ ἀυτοὺς ἀκριβῶς τοὺς μῆνας καὶ ἡ πνευματικὴ καὶ ἡ καλλιτεχνικὴ ζωὴ φθάνουν εἰς τὸ κατακόρυφον, χωρὶς νὰ ἀναφέρωμεν τὴν κοσμικὴν κίνησιν ποῦ φθάνει εἰς μανιώδη παροξυσμὸν ἀκριβῶς τῷδα τὴν σαρακοστὴν, διτε τὰ ἀδηναῖκα σαλόνια καταλαμβάνονται ἀπὸ νέκρων καὶ σιγὴν θάνατου. Μὲ δῆλας τὰς μεμφιμοιοίας τῶν ἔξι ἐπαγγέλματος ἀπαισιοδόξων, διατείνομένων δει τὸ θέατρον ψυχορραγεῖ, ποτὲ ἡ θεατρικὴ παραγωγὴ δὲν ὑπῆρχεν ἀφθονωτέρα οὐδὲ μεγαλειτέρα ἢ ἐπιτυχία τῶν δοθέντων ἔσγων ἢ ἐφέτος.

¶ Αἱ παραστάσεις νέων δραμάτων διαδέχονται ἀλλήλας μὲ ταχύτητα ἀπελπιστικὴν διὰ τὸν θεατρικὸν κριτικὸν οἱ ὅποιοι μόλις, ἀσθμαίνοντες, προφθάνονται νὰ τὰς παρακολουθοῦν· ὁ ἀριθμὸς τῶν νέων κωμειδυλλῶν καὶ τῶν ρεντίνες ἔχει τι τὸ ἐκπλῆσσον καὶ τὸ μυθῶδες ἄλλο ἀν ἀρήσωμεν αὐτὰ κατὰ μέρος, εἰς τὰ σοβαρὰ θέατρα ἐπαίγθησαν πέντε ή ἕξ ἔργα ὡν ἡ μὲν ἀξία εἶνε ἀνίσος ἀλλὰ τὰ ὅποια ἔχουν δλα τι τὸ νέον καὶ διεγερτικὸν τοῦ κοινοῦ διαφέροντος. Οὐτὶ δὲ ἵσως κάλλιον παντὸς ἄλλου χαρακτηρίζει τὴν δραματικὴν τέχνην τῶν τελευταίων ἐτῶν, εἶνε μεγάλη ἀνακαίνισις τῶν θερμάτων τὰ ὅποια πραγματεύονται οἱ συγγραφεῖς: ἐνῶ ἄλλοτε ἀποκλειστικόν, οὕτως εἰπεῖν, θέμα τῶν δραματικῶν ἔργων ἦτο ἡ συζυγικὴ ἀπιστία, τῷδε αὐτῇ, χωρὶς βεβαίως νὰ ἐκλείψῃ ἀπὸ τῆς σκηνῆς, ἔξεπεσεν ἀπὸ τῆς προτέρας σημασίας, διότι καὶ ἔκει ὅπου ὁ δραματικὸς συγγραφεὺς προσφεύγει εἰς αὐτήν, δὲν τὴν καθιστᾷ κέντρον τοῦ δραματικοῦ διαφέροντος, ἀλλὰ περιβάλλει μὲ αὐτὸν νέα Ἑτήματα κοινωνικὰ γενικώτερα καὶ ὑψηλότερα οὕτως ἡ πάλη μετοξὺ τῶν διαφόρων τάξεων τῆς κοινωνίας, ἡ ἐπίδρασις τῶν νέων κοινωνιστικῶν θεωριῶν, ἡ ἐπήρεια τοῦ διαζυγίου ἐπὶ τῆς οἰκογενείας, δλα αὐτὰ τὰ θέματα ἐπέσυραν τὴν προσοχὴν καὶ ἀπησχόλησαν τὸ τάλαντόν τῶν νέων δραματοποιῶν. Ή εἴησις δὲ αὐτῇ τοῦ πεδίου τῆς δραματικῆς παρατηρήσεως ὀφείλεται ἵσως εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῶν ξένων φιλολογιῶν, ίδιως τῶν Ρώσων συγγραφέων καὶ τοῦ μεγάλου Νορβηγοῦ.

Μία τῶν μεγαλειτέρων ἐφετεινῶν ἐπιτυχιῶν ὑπῆρξεν ὁ «Λαβύρινθος» (Dédale) δούσεις εἰς τὴν Γαλλικὴν Κωμῳδίαν· ὁ συγγραφεὺς Π. Ἐρβιέ ἀναπτύσσει ἐν τραγικῇ ἐνεργείᾳ, μὲ τὸ νευρωδεῖς καὶ πλήρες δυνάμεως ὑφος του, τὰ ἐκ τοῦ διαζυγίου προκύπτοντα δεινά· ή Δις Μπαρτέ παρέχει εἰς τὸ δρᾶμα αὐτὸ τὴν ἀμίμητον χάριν τῶν κινήσεων καὶ τὸ ἀφθαστὸν πάθος τῆς φωνῆς καὶ τῆς ἀπαγγε λίας της. Δύο δράματα ἔξ εκείνων τὰ δοποῖα οἱ Γάλλοι ὀνομάζουν *comédies*, τὸ ἐν· ἦ

« Ἐπάνοδος ἐξ Ἱερουσαλήμ » τοῦ Μαυρικίου Ντονάι δοθεῖσα εἰς τὸ Γυμνάσιον, τὸ ἄλλο: ή « Παρατικὴ » (Décadence) τοῦ Αλβέρτου Γκινόν παρασταθὲν εἰς τὸ θέατρον τῶν Ποικιλιῶν, πραγματεύονται τὸ κοινωνικὸν θέμα τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ ἐβραϊκοῦ στοιχείου ἀπέναντι τῆς ὀλονέν λησμονούσης τὰς παραδόσεις τῆς γαλλικῆς ἀριστοκρατίας· ἀμφότερα διῆγεισαν

θεομὸν ἐνδιαφέρον, δχι μόνον διὰ τῆς καλλιτεχνικῆς των ἀξίας καὶ τοῦ σπινθηρίζοντος ἐν τῷ διαλόγῳ των πνεύματος, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀφυπνίζοντα τὰ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν πλείστων ἀκροατῶν ὑποβόσκοντα κατὰ τῶν Ἐβραίων πάθη, τὴν σφροδότητα δὲ τῶν παθῶν αὐτῶν δυσκολεύομεθα νὰ φαντασθῶμεν ἡμεῖς οἱ Ἑλληνες: ἀρκεῖ νὰ σᾶς εἴπω, διτι τόσῃ ἥτο ἡ ἔξεγερσις τῶν θεατῶν ὥστε αἱ πρῶται παραστάσεις τῆς «Ἐπανόδου ἐξ Ἱερουσαλὴμ» ἀπέληγον εἰς ἀληθὲς πανδαιμόνιον, ὃς ἐκ τῶν θορυβωδῶν ἐκδηλώσεων τῶν ἀντισημιτῶν κατὰ τῶν ἐν πλήθει παρευρισκομένων εἰς τὴν παράστασιν ἐπισήμων Ἐβραίων. Τὸ νοστιμώτερον δὲ εἶνε διτι ἡ πρωταγωνιστοῦσα ἐν τῷ δράματι Καὶ Le bargy εἶνε θυγάτηρ πλούσιου ἐβραίου τραπεζίτου, Ἐβραῖος δὲ εἶνε καὶ ὁ διευθύνων τὸ θέατρον.

Ο πολὺς Ἀντούάν, εἰς δὲν ή νποχριτική τέχνη διφεύλει τόσας τελειοτοιήσεις, ἔχει καταρτίσει περὶ ἑαυτὸν τὸν τελειότερον ζωσ ἐν τῷ συνόλῳ του ἐκ τῶν παριστῶν θιάσων, ἔδωκε δὲ μὲ δικρίβειαν ἀναπαραστάσεως θαυμασίαν καὶ μὲ δλον τὸν καλῶς ἐννοούμενον σκηνικὸν φεαλισμόν, δ διποίος τὸν καρακτηρίζει, τὸ δρᾶμα «Γερο-Μυλό» ἐν τῷ όποιῳ ζωγραφίζεται η θλιβερὰ πάλη μεταξὺ τῆς ἀκάμπτου τιμοτητος καὶ τῶν ηθικῶν νποχωρήσεων Δις ἐπιβάλλει δ βίσι, πάλη, ης θῦμα πίπτει δ ηρως τοῦ δράματος τὸ πρόσωπον αὐτὸ τοῦ οἰκογενειάρχου τοῦ θυσιαζόντος εἰς τὴν τιμὴν τὸ πᾶν καὶ αὐτὴν τὴν ἀγάπτην καὶ οἰκογενειακὴν εὐταξίαν, διαδέδητην τὴν ἀγάπτην.

κινή εντιμίαν, ωτεούσῃ με εκπάτον, αν και συνήθη δι' αὐτόν ἐπιτυχίαν, ο δίδιος ο Ἀντονάν. Εἰς τὸ δίδιον θεάτρον διδέται αὐτὴν τὴν στιγμὴν νέον δράμα νπὸ τὸν τίτλον «Διαβατάρικα πουλιά» (*Oiseaux de passage*) τοῦ διποίου τὰ κύρια πρόσωπα ἀνήκουν εἰς τὸν διδιόρρυθμον καὶ ξενότροπον κόσμον τῶν ρώσσων μηδενιστῶν, θέμα δὲ αὐτοῦ κόμιον εἶνε ἡ πάλη ἐν τῇ ψυχῇ νέας Ρωσσίδος μεταξὺ τοῦ ἔφωτος καὶ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, δυσὶ τὴν διαφλέγει πρός ἔξυπηρέτησιν τοῦ νέου κοινωνικοῦ ίδεώδους.

Εἰς τὴν κομψήν αἴθουσαν τῆς «Gaîté» δλοι οἱ σεβόμενοι ἑαυτοὺς Παρισινοί συνω- στέζοντο πρόχθες διὰ νὰ χειροκροτήσουν τὴν Ρεζάν εἰς τὴν πρώτην παράστασιν τοῦ ἔργου Λαμονταμιέ· ἡ πλέον παρισινὴ ἀπὸ τὰς πα- φισινὰς ἥθοποιούς, τὴν δποίαν πρό τινος καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ηὗτούχησαν νὰ θαυμάσουν, παί- ζουσαν μετὰ τοῦ Κωνστάντην Κοκλέν, κατώρ-

θωσε νὰ δώσῃ ὑπαρξιν καὶ ὑπόστασιν εἰς τὸ δρᾶμα αὐτὸ ἀρκετὰ παλαιοῦ ρωμαντικοῦ χνθμοῦ, ὅφειλόμενον εἰς τὸν κ. δὲ Φλάρο, γάμβρὸν τοῦ Σαρδοῦ καὶ ἔξεικοντζον τοὺς ἔρωτας τῆς περιφήμου ἥθοτοιοῦ περὶ τὰ τέλη τοῦ δεκάου δύγδου αἰῶνος, ἐν σχέσει πρὸς διάφορα ἐπεισόδια τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως. Τὸ ἔργον, ἀν καὶ μὴ στεφούμενον δραματικῆς ζωῆς καὶ ἐντέχοντο πλοκῆς, ὑπῆρξε μέτριον, καὶ μὲ δῆλην τὴν παταγώδη ρεκλάμαν τῆς διποίας ὁ Σαρδοῦ φαίνεται νὰ μετέδωκε τὸ μυστήριον καὶ εἰς τοὺς οἰκείους του, πιθανώτατα ὡὰ ἐκρημνίζετο εἰς τὰ Τάρταρα ἀν δὲν τὸ ἔσωξε ἡ Ρεζάν μὲ τὸ δλίγον αὐθαδες καὶ μαγκίστικο πνεῦμα της, μὲ τὴν χάριν της τὴν ἀμίμητον, μὲ τὴν ἐλαφρότητα καὶ τὴν ζωηρότητα ἡ διοία τὴν διακρίνει. Ἀλλ' ἀληθῆς θρίαμβος καὶ ἔξαισια πνευματικὴ πανήγυρις τῶν τελευταίων ἡμερῶν εἶνε ἡ παράστασις τοῦ νεωστὶ διὰ τὸ θέατρον διαπλασθέντος ἔργου τοῦ συγγραφέως τοῦ τόσον εὐαρμόστως συνδυάζοντος τὴν γαλλικὴν εὑφυῖαν μὲ τὴν ἀττικὴν εἰρωνείαν, τοῦ Ἀνατόλ Φράնς δοτις δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐπάξιος διάδοχος τοῦ Πλάτωνος ἀλλὰ καὶ τοῦ Βολταίδου, μεταγγίσας εἰς τὰ ἔργα του τὸ πλῆρες νεότητος καὶ ἀκμῆς θέλγητρον τοῦ Ἀθηναίου σοφοῦ καὶ συγκεράσας αὐτὸ πρὸς τὴν γαλλικὴν κομψότητα καὶ χάριν. Ή παράστασις τοῦ «Mannequin d' osier» ἀνησύχει δλίγον τοὺς θαυμάζοντας τὴν λεπτότητα καὶ τὴν φιλοσοφικὴν βαθύτητα ἡτις κρύπτεται ὑπὸ τὴν εἰρωνείαν τοῦ γαλάτου συγγραφέως ἐφόβουντο μήπως αἱ σπάνιαι καὶ πολύτιμοι ἄφεται τοῦ ἔργου ὀχριάσουν ὑπὸ τὸ ἀπότομον καὶ ὅμον τῷδε τῆς στηνῆς: ἐν τούτοις τὸ κοινὸν ἐνθουσιασθη ἀποδεῖξαν ὅτι εἶνε ἀνώτερον τῶν σκηνικῶν ἐπιτηδειοτήτων καὶ τῶν διαφόρων θεατρικῶν μηχανευμάτων μὲ τὰ διοία οἱ διάφοροι Σκορὶς καὶ Σαρδοῦ ἔξητησαν πάντοτε νὰ κερδίσουν τὴν εὐνοιάν του. Ή ἀπλῆ καὶ πιστῆ ἀναπαράστασις τοῦ φιλοσόφου Μπερζερέ, τὸν διοίον ὅλη ἡ πραότης καὶ φιλοσοφικὴ ἐπιείκεια, μακρὰν τοῦ νὰ σώζουν ἀπὸ τὰς ἀπογοητεύσεις τοῦ βίου ἔτι μᾶλλον τὸν ἐκθέτουν εἰς αὐτάς, ἡ ἔξεικόνισις τῆς ἀειθρηνήτου χυδαιότητος τῆς συζύγου του ἡτις, ἀνίκανος νὰ ἐννοήσῃ τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς του, τὸν ἀπατᾷ μὲ τὸν πρῶτον τυχόντα, ἡ περιγραφὴ τῆς ποιητικῆς μαρφῆς τῆς εὐνοούμενῆς κόρης τοῦ φιλοσόφου, δλα αὐτὰ περιβεβλημένα μὲ τὸ ἀπαράμιλλον

θέλγητρον τοῦ ὑφους τοῦ Ἀνατόλ Φράνς,
παρεῖχον πνευματικὴν ἀπόλαυσιν ἀνεφίκιτον τε-
λειότητος, τὴν δποίαν ἔτι μᾶλλον ἐπέτεινεν ἡ
τέχνη ἡθωποιῶν οἷοι δὲ Γκιτρύ καὶ ἡ Ρόζα
Μπρούκ. Αὗτοὶ δὲν παιζουν πλέον ἀλλὰ ζοῦν
τὰ ἁδόλα των, ἐνσαρκώνοντες μὲ πραγματικῶς
δημιουργικὴν δύναμιν τὸ ίδεωδες τοῦ συγγρα-
φέως. Ἡμᾶς δὲ τοὺς Ἑλλήνας τοὺς γνωριζοντας
τὴν ἀγάπην καὶ τὸν ἐνθουσιασμὸν τοῦ Ἀνα-
τόλ Φράνς πρὸς τὴν Ελλάδα, ἡς δικαίως
θεωρεῖται γνήσιον πνευματικὸν τέκνον, δὲ πὶ^τ
τῆς σκηνῆς παρ' αὐτοῦ καταχθεῖς θριάμβος
μᾶς συγκινεῖ καὶ μᾶς ἐνθουσιάζει ὡς νίκη
αὐτοῦ τὸν ἀττικοῦ πνεύματος.

‘Ως ἐκ τῶν ἐπιφύτων διαστάσεων ἀς ἔλαβεν
ἡ ἐπιστολή μου, ἐπιφυλλάσσομαι νὴ ὅμιλήσω
προσεχῶς περὶ τῆς μουσικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς
κινήσεως ἐν Παρισίοις.

ION

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Asati x.e.l.

Εἰς τὸ φαγητὸν μὲ ἐπλησίασεν ὁ ξενοδόχος,
παλαιὸς γνώριμος.

— Ἐνθυμεῖσθε, μοῦ εἶτε, τὴν λεγεῶνα τῶν φιλελλήνων;

— Βέβαια, όταν ἐμπήκεν εἰς τὸ παλαιόν σου
ξενοδοχεῖον.

— Καὶ ἔφαγε.
— Μάλιστα καὶ ἔφαγεν ὁδηγούμενη ἀπὸ
μίαν ἐπιτροπῆν, ἡ δποία πρόχειρως ἐσχημα-
τίσθη εἰς τὸ καφφανεῖον Ζαχαράτου καὶ τὴν
ὑπεδέγηθη.

— Ἐνθυμεῖσθε δταν μοῦ ἀδειασε τὸ ορασί;
— Ή λεγεών; Τὸ ἐνθυμοῦμαι. Ήτο μία

νύχτα τοῦ Ἀπολιλού ή ἔχω λάθος;
— Καθόλου δὲν ἔχετε λάθος. Θαυμάζω μά-
λιστα ποῦ τὸ ἐνδυμεῖσθε, ἐνῷ τὴν νύκτα ἔκει-
αντα σῆθος ἀθηναγόρας.

— Ἔγώ;

— Καὶ σεῖς καὶ ἐγὼ καὶ ἡ λεγεών, καὶ ἡ ἐπιτροπὴ τῆς ὑποδοχῆς καὶ ἡ ὁδὸς Σταδίου καὶ ὁ Λυκαβῆτος καὶ τὸ πάν. Δὲν ἔμεινε τί-
ποτε ἀμέθυστον. Υπεδεχόμεθα τὴν λεγεῶνα
των φιλελλήνων. Εἰς τὰς 3 τὸ πρωΐ ἐμάζευα
τοὺς φιλελλήνας ἀπὸ τὸ πάτωμα ὅπου εἶχαν
πέσει. Σεῖς ἐκάματε μίαν πρόποσιν πρὸς
τοὺς Ἱταλούς ἐλληνιστί.

— Μάλιστα εἰς τὴν ὁποίαν Ἐλεγα ὅτι ὁ οὐρανὸς τῆς Ἑλλάδος εἶναι κυανοῦς.

ριφρονεῖ τὰς ἀπειλάς κενοδόξου πατρός, ἢ τὴν πομπώδη πολυτέλειαν ἀριστοκράτιδος παλλακίδος, ἐνῷ αὐτὸς ἔχει ἀνάγκην νὰ μάθῃ πῶς νὰ σφίγξῃ τὸ ξίφος ἐνώπιον· πυκνῶν φαλάγγων· | καὶ νὰ προσφέρῃ καὶ ζωὴν καὶ περιουσίαν καὶ ἐρωμένην ἐπὶ τοῦ βιωμοῦ τῆς πατρίδος;

«Οἱ δέ, πῦρ καὶ μαίαν πνέοντες κατὰ τοῦ θεάτρου ἐν γένει καὶ ὡς «Θεατρομανίαν» παριστῶντες τὴν ἄποξην ἤ δἰς τὸ πολὺ λειτουργίαν τοῦ μοναδικοῦ θεάτρου τῶν Ἀθηνῶν διεργήγυνον τὰ ἱμάτια των κραυγάζοντες κατὰ τοῦ ἀτελούντος την Ἑλλάδα κακοῦ: «Οσοι περιπέπτουν εἰς θεατρομανίαν πολλοὺς πικρούς καρπούς ἔχουν ν' ἀπολαβούσι. Ή θεατρομανία συνετέλεσεν δχι δλίγον, κατὰ τὴν ίστοριαν, εἰς τὴν κατάλυσιν τῆς ἐλευθερίας τῶν Ελλήνων καὶ τῶν Ρωμαίων. Οἱ Ἑλληνες ἔξι αἰτίας τῶν θεάτρων εἰς ἀπορεόθησαν ἀποφυλάκτως ἐνομοθέτουν ἐν καιρῷ τῆς παραχαμῆς των εἰς θεωρικά τὰς προσόδους τοῦ Λαυρίου καὶ οἱ Ρωμαῖοι, περισσότερον προχωρήσαντες, κατερρόγησαν τόσῳ τὴν ἐλευθερίαν ὥστε κατὰ τίνα αὐτῶν ίστορικὸν δὲν ἐπενθύμουν τίποτ' ἀλλο παρ' ἀρτον καὶ θέατρα. Τὰ αὐτὰ ἔπανθν καὶ οἱ Ιταλοί κατὰ τὸν 15 καὶ 16 αἰώνα δὲ έδόθησαν εἰς τὰ θέατρα. τὰς ἑορτάς, τὰ συμπόσια καὶ τὰ γελοῖα».

Εἰς τὸ «Σκοπί» γράφει: «Ο καθημερινὸς περὶ τῆς Ἰφιγένειας τῆς ἐν Ταύροις τοῦ Γκαΐτε, ἢ δποια ἐδόθη πρὸ δύο ἑβδομάδων εἰς τὸ Βασιλικὸν Θέατρον κατὰ μετάφρασιν ἔμμετρον τοῦ κ. Κ. Χατζοπούλου. Η Ἰφιγένεια ἐγόρη τὸ πρῶτον εἰς πεζὸν καὶ παρεστάθη εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Βάιμας τὴν δ' Ἀπριλίου 1779. Τὸν Ὁρέστην ὑπεκρίθη δ' ἴδιος ποιητῆς, τὸν Πυλάδην δὲ δούξ τοῦ Σάξεν Βάιμαρ Κάρολος Αὔγουστος καὶ τὴν Ἰφιγένειαν ἡ περίφημος ἡδοποιὸς τῆς ἐποχῆς Κορόνα Σρέτερ. Η ἐντύπωσις ποὺ ἔκαμε εἰς «Ἀληθίνοις ἰδίαις ἀνθρώποις» κατὰ τὴν σημείωσιν τοῦ ποιητοῦ εἰς τὸ ἡμερολόγιον του, μπῆρε μεγάλη. «Ο χύριος Δόκτωρ (δ' Γκαΐτε), ἔγραψε ἡ δ. φύδ. Γκεχάουζεν εἰς τὴν μητέρα τοῦ ποιητοῦ ἔπαιξε θαυμάσιον τὸν 'Ορέστην. Τὸ φόρεμά του, καθὼς καὶ τὸ τοῦ Πυλάδου, ἦτον ἐλληνικό καὶ δὲν εἶδε ποτὲ στὴν ζωὴ μου τόσον ὁραιό». Ο Οὐφελανδ ἐπίητης καθηγητῆς τῆς ιατρικῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Γένας διηγείται: «Ποτὲ δὲν θὰ λησμονήσου τὴν ἐντύπωσιν ποὺ ἔκαμε δ' Γκαΐτες ὡς Ὁρέστης μὲ ἐλληνικὴν περιβολὴν κατὰ τὴν παράστασιν τῆς Ἰφιγένειας του. Ενόμιζε κανεὶς, διν ἐβλέπε τὸν Ἀπόλλωνα. Ποτὲ δὲν εἶδε κανεὶς μια τέτοια συνάρτησι σωματικῆς καὶ πνευματικῆς τελειότητος καὶ κάλλους δπως τούτη εἰς τὸν Γκαΐτε». Ἀλλ' ὁ Γκαΐτε δὲν ἔμεινε εὐχαριστημένος μὲ τὴν πρώτην σύνθεσιν τοῦ ἔργου του. Τέσσαρες φορές τὸ ἥγλαξε μέχρις διου ἔλαβε τὴν τελευταίαν δριτοτάξιν του μορφήν. ὑπὸ τὴν δποιὸν δίδεται καὶ εἰς τὸ «Βασιλικό» τὸ ἔργον, ὑπὸ τῶν οὐρανῶν τῆς Ιταλίας καὶ κατὰ τὴν διαμονήν του εἰς Ρώμην. Η ὑπόθεσις τοῦ ἔργου εἶναι μπλῆ εἰς τὴν ὑφήν της καὶ ἀρχικῶς μεγαλοπρεπής εἰς τὴν διατύπωσιν τοῦ στίχου τῆς πλοκῆς καὶ τῆς ἐμπνεύσεως της».

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Διαλέξεις τῶν «Παναθηναίων»:

4 Ἀπριλίου. — «Ο κ. Μ. Μαλακάσης περὶ τοῦ κεφαλῆνος ποιητοῦ Ιουλίου Τυπάλδου.

Ο Πειραιεὺς θὰ ἐορτάσῃ προσεχῶς τὴν εἰκοσιπενταετήρια τοῦ φιλολογικοῦ σταδίου τοῦ κ. Γεωργίου Στρατήγη.

Ο κ. Δ. Γρ. Καμπούρογλους ἐκδίδει προσεχῶς Σύγχρονον Ἑλληνικὴν Ιστορίαν περὶ λαμβάνονταν τὴν ἐποχὴν ἀπὸ τῆς ἀφίξεως Γεωργίου τοῦ Α. μέχρι τῶν ἡμερῶν μας. Τὸν Οκτώβριον 1904 θὰ είναι ἔτοιμος ὁ πρῶτος τόμος τῆς Ιστορίας ἡτοι ἀπὸ 1863 - 1866.

Κατόπιν θὰ ἐκδώσῃ δλίγον τὴν ίστορικὴν καὶ φιλολογικὴν ἐργασίαν του εἰς σειρὰν τόμων ὑπὸ τὸν γνωκὸν τίτλον «Διπύλιον» καὶ πλήθος ἀνεκδότων, ἐρευνῶν καὶ σημειωμάτων ὑπὸ τὸν τίτλον «Κατακόμβαι».

Ο γάλλος ζωγράφος Μιλλέ, τιμὸς χωρικοῦ, ἔλαβε τὰ στοιχεῖα τῆς ζωγραφικῆς εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Χερβούργου, ἀντιγράφων διάφορα ἔργα. «Ο θάνατος τοῦ πατέρου του τὸν ἡνάγκασε νὰ καταφύγῃ εἰς τὸ ἄροτρον διὰ νὰ ξῆσῃ τὴν οἰκογένειάν του ὡς πρωτότοκος αὐτός. Αργότερα — ενύδης ποὺ ἥσθνετη κάποιαν χρηματικὴν ἀνεξαρτησίαν, ἐπανῆλθε, εἰς τὴν τέχνην, ἀναδειχθεὶς ἔνας ἀπὸ τοὺς μεγαλειτέρους ζωγράφους τοῦ κόσμου

Μετ' ὅληγους μῆνας θὰ ἐορτασθῇ ἡ ἔκτη ἑκατονταετῆρις τῆς γεννήσεως τοῦ Πετρόπαχη.

Ἐπὶ τῇ ἑκατονταετηρίδι τοῦ Μπερλιόζ, ἡ δποια ἐωράτασθη πρό τινος, ἔξετελέσθη ὑπὸ τοῦ γλύπτου Γενσέστος ἀναμνηστικὸν μετάλιον, ἀποδίδον πιστᾶς τὴν χαρακτηριστικὴν τεφαλήν τοῦ γάλλου μουσικοῦ.

«Οταν ἀκούω τὴν μουσικὴν τοῦ Βέμπερ, ἔγραψε δὲ Θέοφιλος Γκωτιέ, αἰσθάνομαι πρῶτα σάν εἴναι ὑπέρ μαγνητικόν, κάτι ποὺ μὲ πραῦνει καὶ μὲ χωρίζει ηρεμα ἀπὸ τὴν πραγματικὴν ζωὴν.

Ο Χούσιππος ἐρωτηθεὶς διατί, δὲν πολιτεύεται, ἀπεκρίθη: Εἰ μὲν πονηρὰ πολιτεύεται, τοῖς θεοῖς ἀπαρέσσει, εἰ δὲ χρηστά τοῖς πολίταις.

NEA BIBLIA

ΑΚΑΛΗΜΕΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν καὶ Λατινικὴν καὶ εἰς τὴν ἴνδικὴν γραμματικὴν ὑπὸ Γεωργ. Ν. Χατζηδάκη — Βιβλιοθήκη Μαρασλῆ 225 — 228 — «Ἐν Αθήναις, τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1904.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΕΠΙΓΟΝΩΝ ὑπὸ Δρόύσεν ἔξεληνισθεῖσα ὑπὸ Ιω. Δελλίου Τεῦχος τέταρτον. Βιβλιοθήκη Μαρασλῆ 224. — Εν Αθήναις, τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1904.

